

- Valide sen hiç merak etme, birkaç gün o bize misafir olacak!

Mutaf Hacı Ali ise yukarıdaki odasından aşağı inmiyordu. Tabii bunda haklıydı. Ahmet Bey'in anası sanki sünetlik elbiselerini giydirir gibi çocuğuna en yeni elbise takımlarını giydirirken efeye:

- Efe evladımı nereye götüreceksin? deyip ağlıyordu. Vakit epeyce uzamıştı, efe garip ve bağıran yanık anaya şu son ihtarı yapmıştı:

- Hadi, çabuk ol valide!

Efe, Ahmet Bey'in kolundan tutmuş, giderken sözlerine şunları eklemiştir:

- Hacı Ali Ağa'ya söyle, bize beş bin altın göndersin, yollamazsa size oğlunuzun başını gönderirim!

Efeler önde, Mutaf'ın sevgili ve biricik oğlu Ahmet Bey arkada Kasaba'nın daracık sokaklarından yürürlerken Hacı Ali başını pencereden dışarı çıkarmış, iki gün önce mektep çocuklarının sokaktan öğretmenleriyle geçerken söyledikleri şu hazin türküyü hatırlamış ve ağlamıştı:

İsiz gece göklerdeki yıldızlar azalmış

Balkandan inen kafileler yolda mı kalmış?

Lay lay lay lom.

224

Mutaf pencerede ağlariken efeler caddeye çıkmışlardı. Yolda giderlerken gelişte olduğu gibi yine iki kişiye tesadüf olmuşlardı. Bunlardan biri müftü, diğeri de baba ile küçük bir oğlandı. Çocuk korkusundan köşe başına varınca kaçmak istemiş, bunun üzerine onu oracıkta öldürmüşlerdi. Bu kimselerle beraber giderlerken istasyonu geçtikten sonra, o köylüler beraberlerinde oldukları halde müftü ile ölen çocuğun babasını serbest bırakmışlardı. Beş zeybek ve üç de başı bozuk, Bozdağ silsilesine turmanmışlar, Nazir'in yolunu tutmuşlardı.

Aradan üç gün geçmişti. Çakırcalı beraberlerinde götürdükleri memura bir mektup yazdırıp memurun eline vermişti: Bu mektupta efe, Ahmet Bey'in validesine söylediği sözü tekit etmiş ve beş bin liranın gönderilmesini istemişti. Aksi halde oğlunun başını göndereceğini tehdit makamında yazdırmıştı. Mektubun mealinden çocuğun haberi yoktu. Memur ile bekleme serbest bırakılmışlar, esir Ahmet Bey efenin yanında kalmıştı. Günler yaz günüydü, Ahmet Bey'e derhal ulu çamlar altında bir salıncak kurulmuştu. Ona bir de tahtadan karyola yaptırmışlar ve yatağı da karyolanın üstüne sermişlerdi. Ahmet Bey'in başına da bir beyaz tülben sarırmışlardı. Bu tülben esirlere mahsus idi.

Delikanlı dağ başında bu suretle kâh salıncakta sallanıyor, kâh karyolasına uzanıyordu. Hasılı otomatik bir hayat yaşamaya başlamıştı. Efe ise esiri ancak sabahtan sabaha görüyordu. Efe her sabah Ahmet Bey'i ziyare-

te gelir, ona beraberinde getirdiği *Ahenk* gazetesini okutur, Mutaf hadisesi hakkında gazetelerin yazdıklarını öğrenir, giderken de Ahmet Bey'e bir dileği olup olmadığını sorardı.

Ahmet Bey serin dağ başında çamların altında, pırl pırl gümüş gibi akan pınarın kenarında eğleniyordu. Sivriceli Hüseyin de efe ile Turgutlu arasında hiç durmadan mekik gibi işliyordu. Efe daha önce istediği beş yüz altın yerine Mutaf'tan ceza olarak şimdi beş bin altın istiyordu. Bu sefer mektubu yazan ve babasına yalvaran Ahmet Bey idi. Ahmet Bey bir gün efeye şöyle yalvarmıştı:

- Efe beş bin altın çoktur, babam bu kadar altını nereden bulacak, bunların yarısını olsun bana başışla!

- Öyle olsun Ahmet Bey, bunun yarısını senin hatırın için bırakıyorum.

Ahmet Bey efenin bu sözü üzerine sevinerek babasına yazdığı ikinci bir mektupta efenin beş bin liranın yarısını kendisine başışladığını söylemişti. Ertesi gün Sivriceli mektubun cevabını getirmişti. Mutaf oğlunun mektubuna şu cevabı vermişti:

- Oğlum Ahmet Bey, güç hal ile bin Osmanlı altını tedarik edebildim. Efeye selam söyle ve çok yalvar. Önceden beş yüz altın istemişti, ben kabahat ettim ve kusur işledim. Şimdi istemiş olduğu paranın bir mislini cezasıyla birlikte göndereyim, bu da bana bir ders olsun. Aradım, taradım bin lira tedarik edebildim, fazlasını kabul değil bulamadım. Efeye çok yalvar, sana acır da belki razı olur!

Ahmet babasından aldığı ve kısmen metnini verdiğimiz mektup üzerine, efenin tekrar ayaklarına kapanmış,

- Fececiğim babam bak ne yazıyor, diye mektuptan yukarıdaki mahalleleri okumuş ve ağlamaya başlamıştı.

Ahmet Bey'in bu masumane yalvarışları efeyi tavsatmıştı. Efe bir kere için çekmiş ve,

- Haydi senin hatırın hoş olsun Ahmet Bey; bugün babana bir mektup daha yaz da mektubu götüren adama bin altını teslim etsin! demişti.

Çakırcalı Mehmet Efe bazı yazarların iddia ettikleri gibi imam kıyafetine girerek ikinci defa Kasaba'ya varıp bizzat kendisi bin lirayı almamıştır. Bu katiyen yanlıştır, bu bin lira elçi Sivriceli Hüseyin'e teslim edilmiştir.

Mutaf hadisesi o kadar feci neticelenmiştir ki, Kasaba'da ölen zattan başka, Sivriceli Hüseyin'in ocağını da söndürmüştür. Şimdi burada hadiseyi Sivriceli Hüseyin'in komşusu Ömer'den duyan Genevli nalbant Hacı Mehmet'i dinleyeceğiz:

"Mutaf Hacı Ali, efeye çok yalvarmış ve oğlu vasıtasıyla onun gönlünü yumuşatarak razı etmişti. Aracı Sivriceli Hüseyin idi. Hüseyin Efe'nin

225

mektubunu Mutaf'a teslim edecek, mukabilinde Hacı Ali'den bin altını alıp efeye götürecekti. Hüseyin paraları almış, kendi köyüne gelmişti. Akşam yatarken aklına şöyle bir şeytanlık gelmişti. Kendi kendine söylüyordu: 'Şu altınların yüz tanesini alsam da efeye dokuz yüzüntü götürsem olmaz mı? Efe bunu nereden bilecek?'

Sivriceli Hüseyin aklına esen bu kararı derhal tatbik etmişti. Torbalardan birisini çözüp içinden yüz altın almış, bunları sandığına yerleştirdikten sonra, açtığı torbanın ağzını tekrar bağlamıştı. Sabah olunca torbayı götürüp paraları getirdim efe diyerek, önüne bırakmıştı. Efe altınları saymış, dokuz yüz tane çıktığını görünce kaşlarını çatmıştı:

- Altınların yüz tanesi ne oldu Hüseyin?

- Ne bilen ya, Hacı Ali Ağa bana bu kadar verdi, ben de size bu kadar getirdim.

Efe çok kızmıştı, bunun üzerine keyfiyeti Ahmet Bey'e açmış, Ahmet Bey giderken ona:

- Ahmet Bey, altınların dokuz yüz tane çıktığını gördün, lakin ben bundan şüphe ediyorum. Kasaba'ya vardığın zaman eğri veya doğru bana hakikati bildir, senden bunu bekliyorum, demişti.

Efe üç gün sonra Ahmet Bey'den aldığı bir mektupta, paraların bin lira olarak teslim edildiğini öğrenmişti. Efe bir gün Sivrice Burhanlı köyüne gidip Hüseyin'i evinde bir tavuk gibi tutup yatırımsız:

- Ülen eşek herif altınların yüzünü saklarsın, sonra da gelir bana mar-taval atarsın pis herif! diyerek, Hüseyin'in dokuz neferden ibaret aile efradını oracıkta pırasa doğrar gibi doğramıştı."

İşte Turgutlu'da cereyan eden Mutaf Hacı Ali dramı böyle acı bir sonuçla kapanmıştı (Nakleden Nalbant Hacı Mehmet, Gölcük yaylası, 1942).

Çakırcalı Mehmet Efe, Mutaf Hacı Ali Ağa'dan paraları almış, oğlu Hacı Ahmet Bey'i babasına iade etmiş ve Sivriceli Hüseyin'in de bütün aile efradını et doğrar gibi doğradıktan sonra Kasaba havalisinden Ödemiş'e gelmişti. Şimdi de Davıtyanlar'dan hesap soracaktı. Ödemiş'in kuzeyinde ve şehre iki kilometre mesafedeki Çanlibahçe denilen mevki-de Davıtyanlar'ın biri zeytinyağı, diğeri de kösele (debbaghane) fabrikaları olduğu yukarıda geçmişti. Bu fabrikalarda Kamalı Zeybeği Davıtyan ailesinin lideri Harun çorbacıyı öldürdüğü, Kamalı faslında geçmişti. Davıtyanlar, Çakırcalı Mehmet Efe'ye, Kamalı Zeybeği de eğer Toscalı gbi öldürürse bu sefer beş yüz mecdiye vermeyi vaatmişlerdi. Efe Kamalı Zeybeği Birgi'de öldürmüştü, lakin Davıtyan ailesi vaadedilen beş yüz mecdiyeyi aradan seneler geçtiği halde hâlâ ödememişti. Onlar da sonradan anlaşıldığı üzere şöyle bir hileye sapmışlardı: "Çakırcalı Mehmet Efe, Kamalı zeybeği yüzde iken (hükümetin kır serdan)

öldürmüştür. Binaenaleyh vazifesini yapmıştır, neden bizden hâlâ para istiyor?"

İşte bu yanlış düşünceyledir ki, efeye para gönderilmemişti. Efe de ceza olarak Davıtyanlar'ın fabrikalarını yakmaya karar vermişti. Ramazan ayına bir hafta vardı (13 Eylül 1323). Bir gece halk namazdan çıkmıştı. Efe fabrikaya varmış, bekçi Süleyman'a,

- Süleyman al şu kibriti, şu yağ fiçilerini tutuştur bakalım! demişti.

- Efe ben buradan ekmeğim yiyorum. Nasıl olur, hiç bana yakışır mı?!

Süleyman kendisine uzanan martiniyi görünce, çaresiz efenin emrini yerine getirmişti. Koca fabrikalar yanmaya başlamış, çıkan dumanlar ve alevler semayı kaplamıştı. Ben de o gece tesadüfen arkadaşım Ödemiş redif taburu üçüncü bölük mülazımı Kenan Bey'de misafir bulunuyordum. Kenan Bey bekar olduğu için kışlada yatıyordu. Bir aralık sokakta bağırışma oldu. Çok geçmeden kışla avlusu aydınlık içinde kalmıştı. Biz hemen dışarı fırladık. Halk ile temasa geçince Çakırcalı Mehmet Efe'nin fabrikaları yakıldığını, arkasından da Ödemiş'i basacağını öğrendik. Herkes gibi ben de arkadaşım Kenan Bey'den müsaade alarak ayrıldım ve Meşrutiyet mahalesindeki evime gittim. Ateş az zaman içinde o kadar yükselmişti ki, bütün Bozdağ silsilesi aydınlık olmuştu. İnsanın o dakikada şöyle bir şey hatırlından geçiyordu. Acaba efe Bozdağ'ın 2020 metrelik yükseklikteki zirvesine çıktığında kendisine bu gece fenerlik vazifesini görsün diye mi bu fabrikaları yakmıştı. Sonradan anlaşıldığına göre çete ilk molasını Ahrandı tepelerinde yapmış. Yanmakta olan iki fabrikanın alevleri karşısında efeler sigaralarını tellendirmişler. İkinci molayı da Akçakmak kavşağında yapmışlar. Ateş hâlâ bütün şiddetiyle devam ediyordu. Ne itfaiye ve ne de zaptiyeler korkularından şehirden dışarı çıkabiliyorlardı. Çete efradı gece yarısı Bozdağ zirvesini tutmuş ve tarihi tarassut kulesininin zamanla harap olan siyah taşlarının üstüne oturmuşlardı. O gece geride bıraktıkları Ödemiş ve Küçük Menderes ovasını ve yaktıkları fabrikaların havaya yükselen son kara dumanlarını bir kere daha seyretmişlerdi. Çoban yıldızı doğduğunda efe yerinden fırlamış, kollarını sıvarken kar kuyularına inmiş, billur gibi parlak ve inadına soğuk kar sularından meydana gelen havuzcuktan abdesünü almış, yatısı namazını kılmıştı.

Bu Bozdağ tepesi Ege dağlarının kralıdır. Efe de öyle değil mi? O günlerde Ege'de ne kadar zeybek belirmişse hepsini yıldırması, sindirmesi, hükümeti bile müşkül duruma düşürmüştü. Bütün halk ise korkutmuş ve zenginleri istisnasız haraca kesmişti. O şimdi tıpkı zamanın Neron'u olmuştu. Aklına ne gelirse onu yapıyordu ve kimse de mani olamıyordu.

Efe sigarasını yakmış, kızan Kürt Ali de kahvesini pişirmişti. Efe hem kahvesini içiyor, hem de aşağıda bir inci dizisi gibi süzülen Küçük Menderes çayırıklarını ta Efes'e kadar görebilmek için sabahın olmasını bekli-

yordu. Efe Kürt Ali'ye seslenmiş, ondan bir bardak su istemiş, suyu içince yarınki oruca niyetlenmişti. Bir müddet sonra sabah namazını da kılmış, doğmakta olan güneşin ışığı altında yine ovayı seyre dalmıştı... Efe güneşin ziyası altında ve onun yardımıyla Efes'e kadar uzanan Küçük Menderes çayırıklarını seyre dalmış ve kendisinden geçmişti. Bir aralık kendini toplanmış ve Hacı Mustafa'ya seslenmişti:

- Hacı!

- Buyur efe!

- Haydi Dokuzlar köyüne varalım da bu akşam Hacı Gümüş'e bir öğlak kestirelim. Hem de birkaç gün orada dinlenelim!

- Pekiye efe!

Çete hep beraber Dokuzlar köyüne varmıştı. Orada birkaç gün dinlenmişler, yemişler, içmişler ve bayramı orada yapmışlardı. Dokuzlar köyü Bozdağ'ın bin beş yüz metre yüksekliğindedir. Küçük Menderes çayının üç kaynağından birisinin kaynağı Gümüş pınar bu mahaldedir. Zirvenin kar kuylularının suları bu pınardan dışarı dökülürdü. Köyün ağası Hacı Gümüş de, kendini görmeye gelen misafirlerine bu pınar başında öğlak kırtarmalarıyla hoşmerimler ikram ederdi. Hacı Gümüş'ün kapısı herkese açıktır, henedan ve çok misafirperver bir zattır. Bütün meşhur zeybekler kendisini sayar ve severdi. Meşhur Osman Zeybek bile arada sırada Hacı Gümüş'ü ziyarete gelirdi. Çakırcalı Ahmet Efe de onun samımı dostu idi. Hasılı efe, Hacı Gümüş'te bir müddet misafir kalmış ve iyice dinlenmişti. Orada iken yine aklına bazı şeyler gelmişti. Efe büyük baskınlara niyetlendi mi, arkadaşlarından daima ayrı bir mahalde oturur, düşünür, planlar hazırlardı. Dokuzlar köyünde de efe kendisine tahsis edilmiş kara kıl çadırı kurulmuş ve onun içinde günlerce yalnız kalmıştı. Kızanlar ise bundan işkillenmeye başlamışlardı. Kızanların birbirlerinin kulaklarına eğilip bir şeyler fısıldadıklarını hane sahibi bile sezmişti. Bu fısıltılar o zaman şöyle yorumlanmıştı:

- Hazırlanalım, bugünlerde yine bir baskın olsa gerek!

Zeybeklerin kimi bıçağını biliyor, kimi de martinisini silip yağıyordu. Hasılı çetede bir hazırlıktır başlamıştı. Bir sabah efe baş kızanı Hacı Mustafa'yı çadırına sabah kahvesine çağırdı. Kahveler içilirken birkaç gündür akıldan geçenleri ona açtı:

- Hacı!

- Buyur efe.

- Kızanları topla da hazırlansınlar!

- Peki efe.

Efe önde kızanlar arkada Dokuzlar köyünü terk etmişler ve Alaşehir'in yolunu tutmuşlardı. Efenin maksadı, bu defa da Kula'yı basmaktır. Çakmakçı Kulalı idi, Silleli Mihal'i sevmezdi. Efe Çakmakçı'yı değirmeninde

ziyarete geldikçe, Çakmakçı Silleli Mihal'de küpeçler dolusu altın olduğunu söyleyerek efenin ağzının sularını akıttırdı. Çete Dokuzlar köyünden hareket etmiş, Alaşehir'in altından Çakmakçı Hristo'nun değirmenine varmış, yaslanmışlardı. Efe Çakmakçı Hristo'ya,

- Hristo biz burada biraz kalacağız, senin Silleli Mihal'i kaldıracamız, ne dersin? demişti.

- Sen bilirsin efe.

- Sen göz kulak ol bakalım. Oğlanı Kula'ya gönder, zaptiyelerin bir vukuata gittikleri saatte gelsin bize haber versin!

- Peki, olur efe.

Çakmakçı Hristo oğlu Yani'yi bu işe memur etmiş ve onu Kula'ya göndermişti. Aradan tam yirmi bir gün geçmişti. Fakat aksine o günlerde Kula içinde hiç de vukuat çıkmamıştı. Yirmi birinci salı günü Selendi bucağına bağlı Karakozak köyünde bir cinayet işlenmiş ve jandarma kumandanı bütün maiyeti efradıyla cinayet yerine gitmişti. Kula ile Karakozak köyü arasındaki mesafe kırk kilometreye yakındı. Çakmakçı Hristo'nun on sekiz yaşındaki oğlu Yani koşarak değirmene gelmiş, yüzbaşının zaptiyeleri arak Karakozak köyüne gittiğini habere vermişti.

Efe kızanlarını toplamış, "hadi beni takip edin" diyerek güpe gündüz Kula yolunu tutmuştu. Akşama yakın çete Kula'ya vardı. Rum mahallesinde tesadüfen Silleli Mihal de kıcı dizlerinden aşağı sarkan Kofalı şalvarını sallaya sallaya evine geliyordu. Silleli çete efradının ellerinde martinileri ile karşısından geldiklerini görünce adımlarını açmış, hızlı hızlı giderrek bir an önce kendini evine atmaya çalışıyordu. Silleli şışman olduğu için bu hali efenin gözünden kaçmamıştı. Müslüman halk ikindi namazından çıktıktan sonra çarşıda panik başlamıştı. Dükkânlar kapanırken, şu sözler işitilmişti: "Çakırcalı Kula'yı basmış." Silleli'de korkudan hal kalmamıştı. Rengi atmış, ayakları ileri değil sanki geri geri gidiyordu. Efe bu halden şüphelenmiş ve oradan geçmekte olan bir yolcuya sormuştu:

- Bu geçen çorbacı Silleli Mihal değil mi?

- Ta kendisi efe.

- Mihal eğlen beraber gidelim!

Efenin bu gür sesi Mihal'in evinden de işitilmişti. Bu acı, acı olduğu kadar da sert konuşmayı Silleli'nin oğlu evden duymuş, ne var ne oluyor diye hemen sokak kapısına fırlamıştı. Çıktığında babası Mihal'in elleri mavzerli zeybekler arasında eve doğru gelmekte olduklarını görünce, kendini tutamamış ve avazı çıktığı kadar bağırmıştı:

- Yetişin komşular, babamı zeybekler götürüyor!

Bu bağışa Hacı Mustafa kızmış, hiddetle cevap verirken martinisini de çocuğu korkutmak üzere çekivermişti:

- Sus ülen, kökdinli cavarun oğlu! (Gırr...)

Hacı Mustafa'nın martinisinden çıkan kurşun, Silleli'nin oğlunun boynunu yalayarak geçmiş ve oğlan da kendini kapı çşiğine atıvermişti. O zaman Mihal şöyle bağırması:

- Aman efeciğim oğluma kıydın!

Hacı Mustafa,

- Tek dursaydı köpek! diyerek Silleli'yi eliyle itmişti, hada yürü baka-lım çok laf etme!

Zeybekler Silleli Mihal'i önlere alıp geldikleri yoldan gitmişlerdi. Bu-rada da, Kasaba'da olduğu gibi silah sesini işiten halk kaçışmaya başlamıştı. "Çakırcalı Kula'yı bastı" sözleri halka dehşet vermiş ve evlerine kapanmalarına sebep olmuştu. Silleli Mihal dağa götürülürken yaralı olan oğlu da içe-ri alınmıştı. Akşam karanlığı basınca Mihal yataklarına teslim edilmişti. Sa-bah olunca efe Silleli'yi ziyarete gelmiş, Mihal de efeye şunları söylemişti:

- Efe, oğlum öldü mü acaba?

- Mihal, bir tesadüf eseri kurşun oğlunun boynuna sürterek geçmiş. Hacı her halde korkutayım diye atmış olmalı. Bugün İzmir'den bir hekim getirtip oğlanı baktıracaklarım, akşama sağlık haberini herhalde alırım.

- Tek öyle olsa efe.

- Merak etme Mihal, sen madama bir mektup yaz, bize dört bin altın göndersin, nem de oğlandan sana bir cevap getirsinler!

- Efe dört bin altın çok değil mi? Bu kadar parayı bulmak kolay mı, üstelik bir de evlat acısı!

- Ne yapalım bize para lazım.

- Birazını başışla efe, bak oğlana da epeyce para harcayacağız.

- Mihal sende küpeçler dolusu para varmış, onlar sana lazım olsa kü-peğin içinde saklamazdın!

- Efe, benim düşmanlarım sana müzevirlik yapmışlar, bunların hepsi yalandır. Sana bin altın verelim, beni koyuver. Ben yine seni arada sırada götüririm!

Efe gülmüştü:

- Mihal, altınlar kendi kendine efelerin ceplerine uçup da gelmiyor! Neyse iki bin altın yaz da göndersinler, hem sen de vaktiyle çocuğunun yanına dönersin!

Mihal eline bir kalem ve bir de kâğıt alıp, madamı Eleni'ye bir mektup yazmış, paralar ikinci günü gelmişti. Silleli de bir haftalık bir esaret hayatı yaşamış ve Kula'ya dönmüştü. Takip kolları ise, bu hadise ile ilgili olarak Alaşehir ve Kula havalisinde toplanmışlardı. Efe Hacı'ya:

- Hacı, artık buralarda dolaşmak doğru değil, haydi biraz da öte yüze (Aydın-Muğla) geçelim!

- Pekiye efe, yine görülecek bir iş mi varkim?

- Köyceğiz'e gidelim de, Hamza Bey'e uğrayalım!

- Olur efe.

Çakırca Çetesi Hamza Bey'in Çiftliğinde; Baskın Pek Ani Olmuş Ve Hamza Bey Ne Yapacağını Şaşırması

Çakırca çetesi Kula'yı terk etmişti. Hacı Mustafa önde, efe geride gün-lerce dağları geçtikten sonra, konaklara konaklara Muğla civarına varmış-lardı. Pek tabii bu havali hükümet kuvvetlerinden boş denecek kadar kim-sesizdi. Son konak Köyceğiz'e yakın bir çamlıkta yapılmıştı ve Hacı efeye,

- Hamza Beyin çiftliğini basacak mıyız? diye sormuştu.

- Basalım!

- Sonra nereye gideceğiz?

- Orasını sonra düşüncürüz, önce bu işi görelim!

Çiftlik çevrilmiş, efe kızanların yerlerini göstermiş, Hacı Mustafa'yı da kapıda bırakmıştı. Kendisi Kürt Ali'yi alarak konağa çıkmış, Hamza Bey'i görünce:

- Selamünaleyküm Hamza Bey! demişti.

- Aleykümselam efe, hoşgeldin.

- Hamza Bey, bize biraz para lazım oldu.

- Ne kadar istiyorsun efe?

- Hamiyetin endazesi mi olur, ne kadar verebilirsen!

Hamza Bey kalkmış, sandığını açmış, efenin önüne beş yüz Osmanlı altınını yığivermişti. Sonra da:

- Gönülün oldu mu efe? deyince, Hamza Bey'in kendisini bu suretle ve tatlılıkla karşılması efeyi insafa getirmişti. Efe müsaade alarak çiftliği terk ederken, çetenin yolunu Çerkezler kesmişlerdi. Efe de bunu karşıdan fark etmişti. Zira çiftlik civarında bir Çerkez köyü vardı ve Hamza Bey de bunların beyi idi. Hamza Bey'in adamları, efe konakta Hamza Bey ile meşgul iken Çerkezlere varıp, zeybeklerin Hamza Bey'i bastıklarını söyle-miş, onları imdada çağırılmıştı. Çerkezlerin eli silah tutanları koşarak efeler-in önlere dolaşmışlardı. Lakin bu adamlar kavmiyetleri icabı daima yüksek sesle konuşuyorlardı. Efe bu seslerden huylanmış ve Çerkezlerin buldukları mahalle doğru bir yayılın ateşi yaparak ve bu Çerkezlerden birkaçını öldürmüştü. Çete, yolunu tıkayan bu dikenleri temizledikten sonra, Muğla'dan Aydın'a geçerek tekrar Ödemiş'e dönmüş ve yine Dad-bey köyü yamaçlarındaki Hacı Hüsmenoğlu'nun bahçesinde bir müddet dinlenmişti. Hükümet kuvvetleri ise Muğla'ya koşmuşlardı. Efe burada dinlenirken, yine bir plan hazırlamıştı. Bu sefer Sart ılıcalarını yakacaktı. Dadbey köyüne bu iş için gelmişti.

Salihlili Hamit Ağa ile Kardeşi Hasan Ağa'nın Sart Hamamları Yanıyor

Dadbey köyünün yaylası Halkapınar'dır. Efe, Çobanlar köyünden Halkapınar yaylasına çıkmış, Sart kaplıcalarına varmıştı. Hamamlarda hem banyosunu alıyor ve hem de orada hamam sahibi Hamit Ağa ile kardeşi Hasan Ağa'yı bekliyordu, yani pususunu kurmuştu. Efe bu hamam sahiplerinden bir lira baş istemişti. Bu husustaki mektup, evvelce Salihlili'de oturan Hamit ve Hasan ağalara bir elçi vasıtasıyla gönderilmişti. Mektubun mündericatu gayet kısa ve özliyüdü. Mektup şöyle başlıyordu:

"Sart ılıcaları sahipleri Hamit ve Hasan ağalara:

Selam ederim, bir haftaya kadar bize bir lira gönderiniz, göndermediğiniz takdirde hamamlarınızı yakarım. Çakarca Mehmet."

Hamit Ağa ile kardeşi Hasan Ağa paraları göndermemişlerdi. Efe de sözünü yerine getirmek için bir müddet beklemişti. Hamam sahipleri ise, efenin bu işi unuttuğu fikrine zahib olarak sevinmişlerdi. Çünkü ikinci bir mektup gelmemişti. İlıcaları tamir etmek zamanı geliyordu. Efe bu adamları yakalamak için buraya pususunu kurmuştu. Bir müddet bekledi, canı sıkıldı. İleride daha görülecek işleri vardı, bir gece hamam odalarını ateşe verdi. Bu bir gece içinde hamamların bitmiş odasından eser kalmamıştı. Tesisat çayı çayı yanmış ve ateş Salihlili'den görülmüştü. Bu tarihi Sart ılıcaları (çamur ılıcaları) bu suretle kül haline gelmişti. Köylülere bir sabahleyin Salihlili'ye varmış ve Hamit Ağa'ya :

- Sizin ılıcalar bu gece yandı! demişti.

- Biz onun böyle olacağını bildiğimizden hamamların bina kısmını gorta ettirmiştik. Efe'ye parayı da onun için göndermemiştik!

Hamit ve Hasan ağalar sigorta şirketinden paraları alamamışlar, hamamlar da bir müddet odasız kalmıştı.

Çakarcalı Çetesi Bayındır'ın Uladı Köyünde

Çakarcalı Mehmet Efe çamur hamamlarını yaktıktan sonra oradan Bayındır ilçesine geçmiş, yatağı Rum milletinden Çiğdemoğlu Hacı Kıryako'da misafir kalmıştı. Çiğdemoğlu amelelikle Bayındır'a gelip yerleşmişti. Tathı dillili sempatik bir çorbacıydı. Az zamanda Bayındır'da büyük işler yapmaya muvaffak olmuş ve çok da para kazanmıştı. Üstelik binlerce zeytin ağacına sahip olmuş, Bayındır içinde büyük bir un ve zeytinyağı fabrikası yaptırmıştı. İnsanoglu bu mala doyar mı? Onun başkalarının malında gözü vardı.

Çiğdemoğlu az zamanda nasıl zengin olmuştu. Burada bir misal verelim. Çakarca çetesi Çiğdemoğlu'nda bir müddet misafir kaldıktan sonra

Uladı köyüne gitmişti. Başta köyün ağası Mehmet olmak üzere daha dört zengini dağa kaldırmıştı. Efe esirleri köyün ilerisindeki Keltiktepe'ye çıkarmıştı. Halbuki efe daha Çiğdemoğlu'nun fabrikasında uyurken, Çiğdemoğlu giyia alış veriş etmek için Uladı köyüne gitmişti. Köy ağası Mehmet Ağa'nın Uladı köyünde güzel ve verimli zeytin bahçeleri vardı. Hacı Kıryako bu bahçelere çoktan beri göz koymuştu. Çakarcalı Mehmet Ağa'yı dağa kaldırırken, Mehmet Ağa kansını bir kenara çekmiş ve

- Hacı Kıryako'ya selam söyle, benim çareme baksın! demişti.

Esirler tepede bekleye dursun, Mehmet Ağa'nın karısı Hanife abla hemen köyde bulunan Kıryako'yu bulmuş, kocası Mehmet Ağa'nın selamını söylemişti. Keyfiyeti anlatınca Kıryako cevap olarak Hanife ablaya,

- Dur bakalım, bekleyelim efenin adamı gelsin! demişti.

Çiğdemoğlu'nun kurduğu tuzağa, bu defa avların en büyüğü düşmüştü. Hacı Kıryako o dakikada keyfinden ve içinden kıkır kıkır gültüyordu. Kendi kendine "Türkler işte böyle birbirlerine saldırtılır, böylece za-yıflatılır" diyordu.

Esirlerin aileleri iki gün beklemişlerdi. Üçüncü günü efenin adamı gelmiş, onlara şu mesajı getirmişti: Mehmet Ağa'dan 500, diğer esirlerden de 200 Osmanlı altını isteniyordu.

Paralar efeye gönderildi, esirler de sessiz ve gürültüsüz köylerine döndüler. Yalnız bu işten kazanan Çiğdemoğlu Hacı Kıryako idi. Çünkü ağaların ellerinden zeytin bahçelerini yok pahasına almıştı. Ağalar altınları mallarını satarak tacir Hacı Kıryako'dan temin etmişlerdi. Bu suretle Çiğdemoğlu da çoktan beri düşündüğü, uykularını kaçırın Uladı köyünün Yağ deresindeki meşhur Yağlı zeytinliklerine malik olmuştu.

İşte bizim efeler gerek bilerek gerekse bilmeyerek bazı kimselere, yataklarına düpedüz böylece vasıl olurlardı. Toscalı Efe'nin Emiri çiftliğinin genişlemesinde Davıyanlar'a, Çakarca'nın da Çiğdemoğlu'na hizmetleri dikkati çekebilir!

Çakarcalı Mehmet Efe ve Kızanları İkinci Defa Afv-ı Şahaneye Mazhar Oluyorlar

Çakarcalı Mehmet Efe, sırasıyla bu üç büyük baskını yapmış ve büyük paralar toplamıştı. Belliydi ki efe yüze çıkacaktı, bunun için hazırlanıyordu. Uladı köyü hadisesinden sonra yine Aydın sancağına geçmiş, Güme dağlarında hamisi Kamil Paşa'nın oğlu Mirliwa Sait Paşa ile buluşmuştu. Bu mülakatta efenin ikinci defa olarak yüze çıkarılması işi görüşülmüştü. Bu defa istiman işini Kapanizade üzerine almıştı. Kapanizade Tahir Bey efeye bir iyilik yapmak istiyordu. Tahir Bey'in başmabeynci Hasan Tahsin Paşa'yla hususiyeti vardı. Yukarıda geçtiği üzere Tahir Bey, efe ile Boz-

dağ'da ahab olmuşlardı. Tahir Bey bu fikrini fırsat düştükçe Kamil Paşa'ya açıklıyordu, Kamil Paşa da vaziyetten memnundu. Çünkü kendisini İzmir valiliğinden attırmak üzere çok çalışmış olan Kara Sait Paşa'dan kurtulmuştu. Bu işte Tahir Bey'in Kamil Paşa'ya çok yardımı dokunmuştu. Şimdi Tahir Bey'in delaletiyle efe istiman ettirilecek, vilayet makamı da derin bir nefes alacaktı. Vilayet bu istiman işiyle ilgili bir komisyon hazırlamıştı. Başta Mektupçu Kenan Bey, Morali Hacı Hasan Paşa, kardeşi doktor Raşit Bey ve Kapanizade'den müteşekkil heyete Ödemiş'ten mü-lazım Asaf, döşemeci Mehmet Ağa, Üzümlü'den de değirmenci Hacı Arif memur edilmişlerdi. Efe, hamisi Kâmil Paşazade ile Hacı Andon Ağa'nın çiftliğinde ikinci bir görüşme yapmış, dehalet şartlarını görmüştü. Vaziyet artık açıklanmıştı. Efe de ikinci defa olarak dehalet edecekti. Gönül rahatlığı ile Ödemiş'e gelmişti. Kayaköyü'nün bir mahallesi demek olan Yusufdere köyünde kalarak kendi işleri için bir program halinde zihninde tasarladığı hayallerinin tahakkukuna çalışacaktı. Efe yüze çıktuktan sonra Kayaköy'e yerleşecek, Hacı Mehmet Ağa'nın kızını isteyecek, vermezse onu zor kullanarak alacaktı. Bunun işindir ki, şimdilik Kayaköy'e gitmiyor, Hacı Mehmet Ağa'yı ürktürmek istemiyordu. Ne olur ne olmaz belki bir aksilik çıkar da dehalete engel olur korkusuyla Yusufdere köyünü muvakaat karargâh olarak kabul etmişti.

Adetti, efe atv-ı şahaneye mi mazhar olacak, İzmir gazeteleri hemen keyfiyeti ilan ederlerdi. O günlerde *Ahenk* gazetesi şöyle bir havadis vermişti: "Pek yakında Çakırcalı Mehmet Efe'nin afv-ı şahaneye mazhar olacağı ilan olunur."

Efenin İzmir'deki dostları, gazetenin bir nüshasını acele efeye göndermişlerdi. İkinci günü gazetede şu tafsilat verilmişti: "Zat-ı şahane İkinci Abdülhamit'in Çakırcalı Mehmet Efe kullarının ve arkadaşlarının bütün kabahatlerini afv buyuracakları emin bir kaynaktan öğrenilmiştir. Bu bap-taki irade-i seniyye vilayet makamına gönderilmek üzere bulunmaktadır. Dehalet merasimi Ödemiş'te yapılacağından irade-i seniyyeyi hamil heyetin de eşraftan Hacı Hasan Paşa başkanlığında bu günlerde Ödemiş'e hareket edeceği öğrenilmiştir."

Çakırcalı Mehmet Efe Dördüncü Defa Evleniyor ve Bu Defa Zorlu Dügünler Yapıyor

Çakırcalı Mehmet Efe'nin, yukarıda adları geçen heyetle temastan sonra artık dehaleti katileşmişti. Bir gece kendi köyü olan Ayasuluk'a (Türkönu) varmış, karısı İraz'a (Raziye) misafir kalmıştı. Karısından yeni alacağı kız için hem müsaade alacak, hem de onun reyini soracaktı. İraz ablanın sonradan ifşa ettiğine göre, efe İraz'a,

- İraz, bak seninle bu kadar geçindik, biliyorsun şimdi ben ünlü bir efeyim, bir yerde kalamam, bunun için Kayaköy'de yerleşmek ve Akkaşlar'dan Hacı Mehmet Ağa'nın kızı Fatma'yı isteyip onunla evlenmek istiyorum. Dinimiz bize dörde kadar kan almamıza izin veriyor, sen ne dersin? Acaba Fatma'yı bize verirler mi, yoksa dağa mı kaçırırım? demişti.

İraz gülmüş ve şu cevabı vermişti:

- Ne üzülüyorsun efem, elde kız mı yok? Hinci senin hem paran var hem de şanın, biz şimdi oğlan evi sayılırız, elimizi uzattık mı ellisi, kolumuzu uzattık mı tellisi gelir efem. Ne diye meraklanıyorsun, Fatma olmazsa Hatçe olsun!

- Öyle değil İraz, Kayaköy bir kartal yuvası, Hacı Mehmet Ağa da para babası, Fatma kadın ise gönülleri yakan bir ateş sobası. Biz elin ellisine, tellisene bakmayalım da, ferman çıkınca hemen işe bakalım.

Şimdi burada sözü o günlerde Yusufdere köyünde hocalık yapan Salih Efendi'ye verelim:

"Çakırcalı Mehmet Efe, dehaletten on beş gün önce Yusufderesi'ne gelmiş, kızanlarıyla orada bir karargâh kurmuştu. Aradan bir hafta geçmemiştir ki, bir sabah Hacı İlyas istasyondan bir özel trenin Ödemiş'e doğru süratle geçtiği görmüştü. Çeteyle dahil kızanlar arasında bir fiske-kostur başlamıştı. Meğer efe yüze çıkacakmış da. Yusufdere köyüne onun için gelmişmiş. Biz bunu sonradan öğreniyoruz. Gelen trenin Kâmil Paşa'nın oğlu Sait Paşa'yı getiren beyaz tren olduğu anlaşılınca, çetede bariz bir sevinç alametleri sezilmeye başlamıştı. O gün daha öğle olmamıştı, Sekiköy istikametinden bir süvari zaptiye belirdi. Süvari hayvanını dört nala kaldırmış, ortalığı toza dumana katarak köye doğru ilerliyordu. Çok geçmeden, gelen süvari zaptiyenin efeyi görmek istediği anlaşılmıştı. Zaptiye Halil Efe'yi misafir kaldığı evde bulmuş, ona Sait Paşa'nın bir mesajını sunmuştu. Mesajın muhteviyatı sonradan anlaşıldığına göre şöyleymiş: 'Vilayetçe son defa tadel ve tashih edilen efenin dehalet şartnamesini Sait Paşa efeye okuyacak, efenin muvafakati alındıktan sonra, vilayet iş bu şartnameyi aynen mabeyne arz edecek ve irade çıkacak. Efe bundan sonra resmen afv-ı şahaneye mazhar olacak ve serbest geçecek!'

Efe bu işe muttali olur olmaz kızımı ve şöyle haykırmış: 'Ne demekmiş, Sait Paşa efeyi Ödemiş'e, ayağına çağırarak kadar olmuş mu?' Efe hemen kaşlarını çatarak ilave etmiş;

- Böyle şey olmaz Halil efendi, paşaya selam söyle o buraya gelsin!

Süvari Halil, efenin bu sert cevabı üzerine Ödemiş'e dönmüştü. Şimdi Kaymakam Halil Bey müşkül bir duruma düşmüştü. Kâmil Paşazade'ye bu menfi cevabı nasıl arz edecekti? Paşanın maiyeti erkânıyla hususi şekilde bir görüşme yaptıklarında onlar da bu işe şaşmışlardı. Bu nasıl olur, efe

büyük bir paşayı ayağına nasıl çağırabilir? Bu zatlار düşünmüşler, uzun bir istişareden sonra efenin en emin dostu Hacı Hacı Bekir'i çağırışlar, mesedeyle ona izah etmişler. Bir kere de kendisinin Yusufdere köyüne kadar zahmet etmesi için Hacı Bekir'e yalvarmışlar. Hacı Bekir kaymakamın ve paşaya refakat eden zevatın hatırlarından çıkamamış, kur atına atlayarak bir saat içinde Yusufderesi'ne gelmişti. Hacı Bekir Yusufderesi'ne geldiği zaman efe ile ben, köy kahvesinde oturuyorduk. Etrafımızda da büyük bir kalabalık vardı. Hacı Bekir efeye senli benli olduğu için gelip yanımıza oturmadı ve karşıdan efeye bir göz işareti yaptı ve onu yanına davet etti. Efe de yerinden kalktı, her ikisi bir kenara çekildiler ve bir müddet görüştüler. Sonradan anlaşıldığına göre, efe bu aziz dostuna da aynen süvari zaptiye Halil'e verdiği cevabı vermiş ve şunları eklemiştir:

- Sait Paşa buraya kadar gelmeye tenezzül edemiyor mu?

Hacı Bekir de çaresiz aynı cevabı götürünce, kaymakam ve paşanın maiyetindeki heyet çaresiz efenin teklifini paşaya duyurmuşlar. Paşa da önce Ödemiş'te kalmış, ertesi sabah özel trenle Hacı İlyas istasyonuna gelmek mecburiyetinde kalmıştı. Sabah olmuştu, zeybekler yataklarından kalkmışlar ve tıraş olmuşlardı. Kahvaltılarını yaptıktan sonra yine adeleri üzere köy kahvesine çıkmışlardı. Bir aralık Rahmanlar köprüsünden (Beytiköy) beyaz trenin uçarak Hacı İlyas istikametine doğru süratle geldiğini gören kızanlar, hemen silahlarını kapmış ve koşarak istasyona doğru yol almaya başlamışlardı. Kafilenin en önünde baş kızan Hacı Mustafa vardı. Hacı Mustafa'da fituk vardı. İki bacağına arasından sarkan o müthiş torbaya rağmen öyle hızlı koşuyordu ki, diğer kızanlar ona yetişemiyorlardı. Tren istasyonda durmuş, efe ile Sait Paşa trende baş başa vermişlerdi. Paşa dehalet şartnamesini efeye okumuş, iki taraf birbirlerini tebrik etmişlerdi. Sait Paşa ile efe görüşürlerken, paşanın maiyeti erkânı Mektupçu Tahir Kenan, Hacı Hasan Paşa ve diğer zevat tren den inmişler, paşa ile efeyi yalnız bırakmışlardı.

Ayrılarak içildikten sonra paşanın özel treni efelerin alkışları arasında İzmir'e hareket ederken, zeybekler de Yusufdere köyüne dönmüşlerdi. Yusufdere köyü, artık efenin muvakkat karargâhı olmuştu. O günlerde Kayaköyü'ne seyrek gidiyordu. Onun bu şekildeki hareketinde meçer başka işler varmış. Kayaköylü Hacı Mehmet Ağa'nın kızı ile evleneceği ve ağayı ürktürmek için burasını muvakkaten intihap ettiği sonradan anlaşılmıştı. Neyse zeybekler köy kahvesinde yeniden toplanmışlardı. Yusufdere'nin nekre ve hoş muhabbet bir adamı vardı, adına Telli derlerdi. Bu şahıs yerli yersiz sözleriyle efeleri güldürür dururdu. Ortaya laf olsun diye şöyle bir yarenlik attı: 'Dün Paşa'yı karşılamak için koşarken önde birisi kurşun yemiş domuz gibi dört nala gidiyordu, kimdi o be?' deyince, Hacı

Mustafa daha kendisinin ihtiyarlamamış olduğunu anlatmak için eliyle göğsüne vurarak:

- Karadedendi Telli, karadeden! demişti.

Telli de ona şöyle cevap vermişti:

- Ee senin iki bacağına arasından sarkan torban var ya bu nasıl olur?

- O zaman torba yıkan çıkar Telli dayı, anladın mı?"

Bu çetenin özürülü olanları böyleydi de, özürsüzlerine yol mu dayanır- dı? İki gün sonra İzmir'de sabahları çıkan günlük siyasi *Abenk* gazetesinde tekrar şu havadis okunmuştu: "Zat-ı şahane bir kere daha Çakırca kullarını afv buyurmuşlar, bu baktaki irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi vilayet makamına tel ile bildirilmiştir."

Eh, artık efenin yüreği oturmuştu. O hafta içinde irade-i seniyye Hacı Hasan Paşa ile suret-i mahsusada tertip edilen heyetle Ödemiş'e gönderilmiş ve Kaymakam Hilmi Bey de irade-i seniyyeyi tebliğ etmek üzere onu Ödemiş'e davet etmişti. Efe 1323 (1907) yılının bir yaz ayında akşamdan Ödemiş'e gelmiş ve Kayaköylü Mehmet Hoca'nın (Türkmenler mahallesinde Sivaslı çıkmazında oturan ve ticaretle işgal eden) evine gelmiş, orada misafir kalmıştı. Ertesi sabah Mehmet Ali Hoca kaputu omzunda ve arkasında efe, onun arkasında ikişer adım ara ile kızanlar çarşıdan alayla geçerek hükümete geçmişler. İrade-i seniyye, kaymakamlık makamında okunmak suretiyle resmen efeye tebliğ edilmiş, şerbetler içilmiş, merasimde bulunanlar efeye geçmiş olsun demişler, efe de işbu zevata cevaben:

- Allah padişahımıza uzun ömürler versin ve kılıcını keskin etsin! dedikten sonra, kaymakamdan müsaade alarak çarşıya çıkmış.

Fikrinde tasarladığı işleri tatbik mevkiine koymak için artık zaman gelmişti. Efe bu dakikadan itibaren eşkya değil, padişah fermanıyla affolunmuş bir adamdı. Efe Meyhane boğazındaki Çolak Ahmet'in kahvesinde kızanlarına şöyle demişti:

- Hadan bakalım, biraz siz de gezin ve eğlenin!

Efe artık serbestti, çoktandır özlediği ve bir türlü unutamadığı Fatmaçığına kavuşmak için müsait zaman gelip çatmıştı. Hemen Kayaköy eşrafından müderris Hacı İbrahim Efendi'yi ertesi günü Yusufderesi'ne davet etmişti. Bu görüşmede onu Hacı Mehmet Ağa'nın kızını helallikle kendisine istemeye memur etmişti. Bu kız macerasını Bayındırlı Mehmet Efendi'den dinleyeceğiz:

"Efe yüze çıktı, artık Kayaköy'e yerleşecekti. Bunun için köyden bir ev satın almıştı. Eşraftan Karaağaçlı oğlu Hacı Mehmet Ağa'nın kızı ile evlenecekti. Önce köy ulemasından caminin hatibi Hacı İbrahim Efendi'yi Yusufdere köyüne çağırıp Mehmet Ağa'nın kızını istemeye memur etti. Diğer taraftan da Tire'den Kel Hayım'ı çağırmış, ona da bir kese dolusu

altın vererek satın almış olduğu evin alafranga mobilyasını (aynadan ta kaşığına kadar) almak üzere İzmir'e göndermişti. Hacı İbrahim Efendi köy yolunu tutarken, Kel Hayım da İzmir'e hareket etmişti. Hacı İbrahim Efendi, Mehmet Ağa'yı bulmuş, aldığı emri söylemişti. Hacı Mehmet Ağa ile karısı o gece hiç uyuyamamışlardı. Yapılan bu tekliften canlan çok sıkılmıştı. Şimdi ne yapmalıydılar? Verseler eşkiya babası anası olacaklar, vermeseler canları, malları tehlikeye girecek. Karı koca sabahı zor etmişler, sabahleyin aldıkları bir kararla İzmir'e kaçmışlardı. İki gün sonra bu firar hadisesini efe Yusufderesi'nde işitince fena halde bozulmuştu. O böyle firar beklemiyordu, gönül rızasıyla ve başüstüne denerek teklifin hemen kabul edileceğinden emindi. Halbuki iş şimdi aksine olmuştu, efe ne yapmalıydı, zor mu kullanmalıydı?

Kel Hayım İzmir'de bir hafta kalmış, not ettiği eşyaların hepsini alıp peyderpey efe namına Hacı İlyas istasyonu şimendüfer idaresine teslim etmişti. Hayım, efenin sırdaşı ve vekilharcı idi. Hayım bu eşyaların niçin alındığını ve efenin kimin kızıyla evleneceğini çoktan biliyordu. Bir gün İzmir'de Yemiş çarşısından geçerken karşısına Hacı Mehmet Ağa çıkınca, gülerek ağaya şöylece takılmış ve hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi:

- Ne o ağa buralardasın, hoş geldin. Sen de çeyiz mi düzmeye geldin? deyince, Hacı Mehmet Ağa gözlerini açmış, Kel Hayım'a şöyle bağırmişti:
- Çiüt, beni burada da mı buldun? Eten koca Anadolu'da benim kızmıdan başka kız mı bulamadı?

Hayım Yahudi değil mi, ağanın bu sözlerine bıyık altından gülüyor ve içinden 'vermeyip ne yapacaksın?' derken bir tilki gibi ağayı süzüyordu. Hayım gülerek yine şunları söyledi:

- Hacı ağa ben gidiyorum, efeye bir sözün var mı?

Hacı Mehmet Ağa fena halde kızdı ve,

- Hada git Hayım, beni günaha sokma! dedi.

- Hacı Ağa darılma! Bir kere de beni dinle. Efem 'Hacı Ağa'ya söyle, benim neyimi beyenmiyor da benden kaçıyor. Kızını bana vermezse bu iş sonra nereye varacak?' diyor.

Hacı Mehmet Ağa, Kel Hayım'ı elinden yakalamış, İzmir'in tenha bir köşesinde bir kahveye oturmuş. Kahvede kimseler yokmuş. Baş başa vermişler, söylenenlere göre güya Hacı Mehmet Ağa Hayım'a efeyi bu kız davasından vazgeçirmesi için büyük bir para vaadeylemiş. Eğer bu işi yapabilirse, çok memnun kalacağını söylemiş. Hayım da Hacı'ya,

- Hacı Ağa, efeyi biliyorsun, bir kere aklına bir şey koydu mu imkân yok onu kimse çeviremez. Sen buralarda yabancı bir memlekette (İzmir) zahmet çekip ihtiyarlık halinde rahat edecek yerde böyle üzüntü içinde ömür geçireceksin, bana kalırsa gel köye dönelim! demiş.

- Kız istemiyor!

- Onun çaresini buluruz.

Hacı Ağa epeyce yumuşamıştı. Hayım izin isteyerek Hacı'dan ayrılmıştı. Akşamüstü şimendüfere atlayarak Hacı İlyas istasyonunda inmiş, doğruca Yusufdere köyüne gelmiş ve efeyi bulmuştu. Efe Hayım'a,

- Ne yaptın Hayım? demişti.

- Biliyorsun, eşyaları aldım gönderdim değil mi?

- Geldi Hayım. Ya Hacı'yı gördün mü?

- İzmir'de bir tenha mahalde kıştırdım ve sıkıştırdım, lakin gönülünü yapamadım. Benim kızdan vazgeçsin diyor, başka bir şey demiyor!

- Sen yarın sabah tekrar İzmir'e git, Hacı Ağa'yı bul, eğer köyüne dönmezse sonu ne olacak bu işin orasını ben bilmem gayri! Bugün ben yüzde bir zeybeğim, ayıp oluyor. Ben Hacı'nın kızına gönül koydum biliyorsun, Hayım yangınlık gâvur olmaksızın beter. Hacı'ya var selam söyle, kalksın köye gelsin ve otursun!

Efe Hayım'a bu direktifi verirken, Kösel köyü halkından muhtarın göndermiş olduğu bir muhbir gelmiş ve 'Kamalı çetesinden olup sonraları kendi başına bir çete kuran Tire'nin Kadife köyünden Deli Ayan oğlu Hüseyin çetesi bugün bizim köye geldiler, muhtar bunu sana haber vermek üzere beni buraya gönderdi' demişti.

- Şimdi oradalar mı?

- Köydedirler efe.

Çakırcalı Mehmet Efe, Kamalı'yı öldürdükten sonra Kamalı'nın çetesi dörde bölünmüştü. Her biri ayrı ayrı kendi sahalarında dolaşıyorlardı. Bunların bir gün kendisinden intikam almak üzere birleşebileceklerini efe pekâlâ takdir ediyordu. Eselli kalesi çarpışması efeye en sevdiği ve en güvendiği Küçük Osman'ı kaybettirmişti. Belki bu defa böyle bir birleşme olabilirdi, bu fırsatı kaçırmamak gerekti. Kösel köyü ise, Yusufderesi'ne pek yakındı. Ne diye bu çete buralara kadar sokulmuştu? Efe hemen kızanlarına hazır olmalarını emretti. Biraz bekledi, ikinci yaklaşmıştı, camiiye gidip cemaatle namazını kıldı. Şöyle düşünmüştü: Ramazan değil miydi, Kösel köyüne tam iftar zamanı yani, akşam ezanı okunurken varıp Hüseyin'i ve arkadaşlarını akşam yemeğinde bastırarak kolay olurdu. Hemen planı tatbik mevkiine koymuştu.

Muhbir önde, çete arkada Kösel'e vardılar. Efe muhbire şu emri vermişti:

- Sen git muhtar bana gönder, ben onu dere içinde bekleyeceğim!

Muhbir gidip muhtar bulmuş, efenin kendisini dere içinde beklediğini söylemişti. Muhtar da koşarak gelmişti. Efe:

- Gelen çete kimdir?

- Tire'nin Kadife köyünden Deli Ayanoğlu Hüseyin çetesi.
- Şimdi Hüseyin nerede misafir?
- Tıngiloğlu Mehmet Çavuş'un evinde efe.

Efe bekledi, akşam ezanına tam beş dakika kalmıştı. İmam köyün küçücük ve beş taş basamaklı minaresinden Allahuekber derken, Çakırcalı Mehmet Efe ve arkadaşları Tıngiloğlu'nun sokak kapısından içeri girmişlerdi."

Şimdi burada çete başı Deli Ayanoğlu Hüseyin Efe konuşuyor:

"Çakırcalı Mehmet efe yüze çıkmıştı, Yusufderesi'nde oturuyordu. Kayaköy'den evleneceği söylentileri vardı. Bir Ramazan günüydü, ben Kamalı çetesinde kızan iken, Birgi'de Dede bahçesinde yemek yerken Çakırcalı efemizi pusuda bastırıp öldürmüştü. Ben ondan sonra köyüm olan Kadife'ye geldim. Yanıma dört kızan daha buldum, beş kişilik bir çete kurdum ve dağlarda dolaşmaya başladım. Birkaç yıl dağda gezdik. Son Ramazan bayramını köyümüzde çoluk çocuğumuzla yapalım diye, konaklaya konaklaya Tire'ye doğru geliyorduk. Bir gün önce Lübbey köyünde misafir kalmıştık, oradan da o sabah Köşeler köyüne geldik. O gece bu köyde kalıp sabaha karşı yolumuza devam edecektik. Ben ve kızanlarım oruçlu idik, gündüzden akşama kadar uyuduk. İftara yakın hepimiz bir evde kalırsak ev sahibini fazla rahatsız ederiz diye, kızanlarını ikisini bir eve, diğer ikisini de ikinci bir eve yerleştirdim. Onlar kaldıkları evde hem yemeklerini yiyecekler, hem de geceyi geçireceklerdi. Ben de dostum Mehmet Çavuş'un evinde kalacaktım. İftara bir dakika kalmıştı. Sofra hazırlanmış, imam da akşam ezanına başlamıştı. Ansızın dört kızan ellerinde martinileriyle odaya girdiler. Martinilerin namlularının omuzuma dayandığını gördüm. İçlerinden biri şöyle bağırmıştı:

- Kıpırdama zeybek!

Zaten bende kıpırdayacak hal mi vardı? Çorba kaşığı elimde kaldı. Meğer Çakırcalı'nın oğlu arkada ve dışarıda imiş. Arkadan acele kızanlarına şöyle bir bağırdı:

- Öldürmen!

Diğer dört kızanım Çakırcalı'nın köyü bastığını duyunca, yemeklerini yemeden bırakıp kaçmışlar. Çakırcalı da oruçlu olduğundan hazır bulunan sofraya oturdu, birlikte iftar yaptık, kahveleri içtik, namazları kıldık. Şimdi söz yine bize gelmişti, Çakırcalı Mehmet Efe bana şöyle bir soru sordu:

- Hüseyin korkmuyor musun?
- Neden korkayım. Erkek koyun kellesi kanarada (mezbahaya) yakışır, istersen öldür!
- Yok Hüseyin, sen erkek adama benziyorsun, seni öldürmeyeceğim,

yalnız hükümete teslim edeceğim. Hükümet seni ne isterse yapsın, orası onun bileceği iştir!

Teravih namazından sonra efe bağlama çalanları köyden toplattı. Köylülerden biri Gündüz Bey koşmasını söyledi, bu koşmayı o kadar güzel söyledi ki delikanlıya hayran kaldım. Ben o saatte Çakırcalı'nın bir esiri idim, bu türkü bana esaret acısını unutturmuştu, yani o kadar koygundu. Arkadan zeybek oyunu başladı, önce Çakırcalı Efe güzel bir oyun döşedi. Çakırcalı Mehmet'i güzel zeybek oynar diye duyardım, hakikaten öyle güzel bir oyun oynadı ki, hayran kaldım. Ben kendimi güzel zeybek oyunu bilenlerin başında tutardım, Çakırcalı'nın oyununu görünce kendimi kapadım. Efe oturmadan beni de kaldırdı ve

- Çok düşünme zeybek, bu yolun sonu çıkmaza gider. De bakalım fırsat elde iken sen de bir oyun oyna! dedi.

Ben de kalktım oynadım, bütün zeybekler sıra ile oynadılar. Gecemiz böyle cünbüşlü geçti, sabahleyin Çakırcalı beni iki zeybek maiyetinde Ödemiş'e gönderdi. Kaymakam beni hapsedirdi ve bir müddet sonra da İzmir cezaevine gönderdiler. İzmir ağır ceza reisi beni çok sıkı tuttu, en nihayet ölüm cezası verdi. Ömrümüz varmış, idam hükmü infaz edilmeden hürriyet ilan edildi. Genç Türkler mahpushane kapılarını açtılar ve bizi koydular. Birçok idam cezalılarıyla birlikte ben de serbest bırakıldım. Ömrümüz varmış, bak hâlâ yaşıyorum. Lakin Köşeler köyündeki Gündüz Bey koşması benim acılarımı unutturmuştu. Mahpushanede fırsat düştükçe hep bu Gündüz Bey koşmasını söyledim durdum ve onu ezberledim. İsterseniz size de bir yadigar olarak metnini vereyim, beni anarsınız."⁶⁴

Kel Hayım İzmir Yollarında

Çakırcalı Mehmet Efe, Deli Ayanoğlu'nu Köşeler köyünde bastırması, Hüseyin'i hükümete teslim etmişti. Ertesi günü Hayım'a bir kese daha altın vermiş ve onu İzmir'e gönderirken,

- Hayım, ev eşyasından daha ne lazımsa onları da tamamlama ve Hacı Mehmet Ağa'yı da gör, gelsin köyünde otursun! demişti.

Kel Hayım İzmir'e dönmüş, efenin mesajını Hacı Mehmet Ağa'ya söylemişti. Hacı bu son ultimatomdan çok korkmuştu. Efenin sözü yerine gelsin diye kalkmış, çoluk çocuk Tire'ye gelmişler ve bir ev kiralayıp oturmuşlardı. Hacı'nın Tire'ye gelişinden bir mana seziliyordu; Tire Kayaköy'e çok yakındı ve sonra da Kel Hayım'ın memleketi idi. Efe bu yer

⁶⁴ Yazma metnin 357-361. sayfaları arasında Gündüz Bey koşmasının 23 dörtlükten oluşan metni ve bu koşmanın yakılma hikâyesi ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Koşmanın ve hikâyesinin konuyla doğrudan bir ilgisi olmadığı için bu bölüm metne alınmamıştır (S.Y.).

değiştirmeden iyi bir sonuç çıkartmış ve işlerin yoluna girmek üzere oldu-
ğu yorumunu yapmıştı.

Efeye ne olmuştu? O yerlere, dağlara sığmayan koca erkeğe ne olmuş-
tu böyle? O artık Fadimeciğinin zebunu olmuştu. Koca Yavuz Sultan Sel-
lim'in dediğı gibi onu da bir ahuya zebun eylemişti felek!

Hayım eşyanın son kısmını da almış, efenin Kayaköy'de aldığı evi bir
şato gibi donatmıştı. Hayım bundan sonra bütün zekasını Hacı Mehmet
Ağa ile muhabbet için sarfetmiş ve onunla samimileşmişti. Arada sırada
efeye ümitli mesajlar veriyordu.

Hacı Mehmet Ağa, Çakırcalı Mehmet Efe tekrar dağa kaçarsa ailesinin
mal ve mülkünün yok edileceğini bilmiyor değildi. Fakat dostu düşmana
karşı bu suretle hareket etmesini, ilerisi için isabetli buluyordu. Bir taraf-
tan Hoca İbrahim efendi, diğeri taraftan Kel Hayım Hacı'ya yola getirdiler
ve sonunda söz kesildi. Hayım da efeye takılıyordu.

- Efe eh mübarek olsun, benim bahşış biraz okkalıca olsun!

- Hayım, iş oraya kalsın.

Efe, söz kesildikten sonra Ayasuluk'a Iraz'ın yanına varmıştı. Kaymak-
am Hilmi Bey ile ona refakat eden bazı eşraf da efeyi ziyaret etmişler ve
tebrik eylemişlerdi.

Kayaköy halkı iki aşiretten ibaretti; bunların biri Hacı Mehmet
Ağa'nın mensup olduğu Akkaşlar aşiretiydi ki, bunlar köye sonradan gelip
yerleşmişlerdi. Şimdi Çakırcalı bu Akkaşlar'dan kız alıyordu. Diğeri aşiret
halkı efenin bu köyde yerleşmesini istemiyordu. Çünkü Akkaşlar böyle
üstün bir damat ile çok kuvvetleneceklerdi. Bu ailenin bir derebeyi gibi
saltanat süreceğinden korkuyorlardı. Fakat bu fikirlerini saklıyor, meyda-
na dökemiyorlardı. En nihayet korktukları başlarına gelmişti.

Hacı Mehmet Ağa Tire'den Kayaköy'e dönmüştü. İki taraf da düğün
hazırlığına başlamıştı. Efe bu hazırlığı iki ay evvel Hayım'a bırakmıştı.
Hayım da şatoyu öylesine döşemişti ki, görenler parmak ısırıyorlardı. Ni-
hayet düğün haftası gelmiş çatmıştı. Hacı Mustafa efesine şunları söyle-
mişti:

- Efe, bir zorlu düğün yapalım ki, masallardaki kırk gün kırk gece sür-
düğü söylenen düğünlerden daha kıyak olsun.

- Sen bilirsin Hacı, orasını sana havale ediyorum, öyle olsun!

Hacı Mustafa Ödemiş'e bir kızan çıkarmış, Meyhane boğazında Şe-
kerci İzmirli Hafız'dan elli okkalık okuntu şekeri aldırtmış ve Dimetoka-
lı'nın büyük mağazasından da birkaç düzine kulak kaşığı getirtmişti.
Bunlar her köyün tanınmış ve üstün insanlarına dağıtıldılar ve bu insan-
lar düğüne davet edildiler. Birinci parti "şeker külahu" efenin hatırlı ve
yakın dostlarına, yataklarına, kulak kaşıkları ise ikinci derecedeki ahbapla-

rına gönderilmişti. Köyün deştbanı da tekrar Ödemiş'e yollanmıştı.
Deştban, oradan iki çift davul ve zurnacı ile meşhur Kara Veli başlığında-
ki saz heyetini de alıp köye gelmişti. Cami önündeki meydanlığa meşale-
ler dikilmiş, ıskaralara çırallar yerleştirilmiş, akşam olunca da tutuşturul-
muştu. Kayaköy gençleriyle zeybekler sabaha kadar davul çaldırıyorlar ve
okkallarla barut yakmışlardı. Pazartesi sabahı önde Üzümlü'den Hacı
Arif, arkasında yirmi otuz köylü, ölerinde bir kara dana ve dananın boy-
nuzunda da kırmızı kurdelaya bağlı bir beşbirlik altın olduğu halde Seki-
köy kırında görünmüşler ve geldiklerini duyurmak üzere usulen çifte tü-
fekleriyle boşaltmışlardı. Silah sesleri Kayaköy'de duyulunca, bayraktar
köyün ağası Yusuf Ağa hemen Derviş'i buldurmuş ve bir çift davulu ardi-
na takarak gümlere gümlere Üzümlü'den gelen misafirleri karşılamaya
göndermişti. Üzümlü halkını temsil eden heyet, başta değirmenci Hacı
Arif olduğu halde efeyi konaklarında ziyaret etmiş, efe de bundan mem-
nun kalmıştı.

Ertesi salı ve çarşamba günleri de diğeri köylüler muhtelif hediyelerle
Kayaköy'e gelmişler ve en son Ödemiş'teki dostlar atlarını koşturarak Ka-
yaköy'de görünmüşlerdi. Bunların da başında efenin can ciğeri dostu han-
cı Hacı Bekir bulunuyordu. Düğünde tam on çift pehlivan gürleşmişti.
Çarşamba günü pehlivanların bahşışleri verilmiş, efe pehlivanlara teşekkür
etmişti. Kayaköy halkı dört gün boyunca tam bir eğlenti yapmış, masai-
lardaki kırk gün kırk gece süren düğünler bunun yanında çok sönük kal-
mıştı. Son gece cümbüş meşaleler altında sabahlara kadar devam etmiş ve
elli kiloya yakın barut yakılmıştı.

Çakırcalı Mehmet Efe, çeyiz odasında köyün ve gelen misafirlerin yaş-
lılarıyla hasbıhaller ediyor, düğün mahalline nadiren iniyor, gençlerin ve
delikanlıların keyiflerine mani olmak istemiyordu. Bu minval üzere düğün
bir hafta sabahlara kadar davul dövüldürmek üzere devam etmişti. Okka-
larla ve testiler dolusu rakı sarfedilmiş, yemekler yenilmiş ve eğlenilmişti.

Dönelim kız evine. Hacı Mehmet Ağa bedeli Hasan'ı Ödemiş'e gön-
dermiş ve ona şu emri vermişti:

- Hasan, kağnıyı hazırla, öküzleri koş, yanına sizin Şefika'yı al, beraber
çengi Arap Hatice'ye varın. Çarşıdan iki okka da kına alıp beraber köye
gelin!

Arap Hatice, efenin düğününün olacağı zaten biliyordu, dümbeleşti-
ni çoktan hazırlamıştı. Hemen kağnıya atladı, Kayaköy yakınlarına gelince
de çalmaya başladı. Dümbeleşti işiten köyün genç kızları, dilber dulları
parmaklarına kına yakmışlar, köy kenarında çengi Arap Hatice'yi karşıla-
maya çıkmışlardı. Akşam olmuş, kına gecesi başlamıştı, Karaağaçloğlu
Mehmet Ağa'nın geniş hanaylı avlusunda bütün kızlar, taze gelinler ve

güzel dullar toplanmışlardı. Çengi Arap Hatice de türkülerle⁶⁵ onları teker teker oyuna (zeybeğe) kaldırıyor ve çoşturuyordu. Ödemiş'in yalnız erkekleri değil kadınları ve kızları da güzel zeybek oyunu oynarlar. Bunun içindir ki mertlik bu memleketin kadın ve erkeğinde müşterek bir haslettir.

Perşembe sabahı gelmiş çatmıştı. Dügün alayı toplanmıştı. Gelinei almaya gideceklerdi; bayraktar Yusuf Ağa Hacı Mustafa'nın kulağına eğilmiş de demişti:

- Alay harekete geçmeden önce bir kere efeyi oyuna kaldıralım, o da kende düğününde bir kerecik olsun oynasın.

Hacı Mustafa efesine varmış:

- Bu düğün senin efem. Bir haftadır bir kerecik olsun bir oyun oynayıvermedin. Bütün misafirlerimiz seni bekliyorlar, demiş ve efeyi kolundan tutup,

- Vardı ha! Efelerin efesi geliyor! diyerek kaldırmıştı.

Kara Veli, efenin iki parmak zeybek oyunu oynadığını bildirdi, hemen zurnasını üflemeye başlamıştı. Davullar da gülemeye başlamış, meydanadeki halk da kenarlara çekilmişti. Çakırcalı Mehmet Efe, burada o güzel zeybek oyunlarından birini daha oynamıştı. Yüzlerce halk sevinçlerinden dolma tüfeklerini efenin şerefine havaya boşaltmışlardı. Ne olur ne olmaz diye Hacı Mustafa boş durmuyor, efesi oynarken sağ eli silahlığında sağa sola dolaşiyor, arada sırada da "ha gönülüz ha" diye haykırıyordu. Onun zoru efeye bir kancıklık yapılmıştı. Efe tam on dakika doya doya güzel bir zeybek oyunu oynamıştı. Zurnacı Kara Veli'nin kucağı, alını gümüş mecidyelerle dolmuştu.

Nihayet alaya izin verilmiş, önde bayraktar Yusuf Ağa koca göbeğinin üstüne diktığı bayrağı hamilen önde ve büyük bir kalabalık arkada Hacı Mehmet Ağa'nın evine varmışlardı. Fatma'yı alıp ata bindirmişler, ahenk cünbüş ile efenin evine dönmüşlerdi. Efe de Fatma'sını atından kucaklamış, çeyiz odasına götürüp sandalyesine oturtmuştu. Arap Hatice gelinin arkasından gelmiş, dümbeleği çalmaya başlamış ve şu türküyü söyleyerek, efeden bir avuç dolusu altın almıştı:

Nafide Hanım Türküsü

Asma dibi derindir
Bugün hava serindir
Beylerin eğlencesi
Al duvaklı gelindir

65 Yazma metnin içinde yer alan bu türküleri (biri halk arasında bilinen Bakırlı türküsü) metne dahil etmedik (S.Y.).

Vay aman aman vay aman
Güzelsin ayrılamam

Şu dağlar olmasaydı
Lalesi solmasaydı
Ölüm Allahın emri
Ayrılık olmasaydı

Çakırcalı Mehmet Efe artık muradına nail olmuştu. Şimdi Kayaköy'de satın aldığı hanay evi boyatmış, Hayım da masasından karyolasına kadar mobilyasını tamamlamıştı. Çakırcalı artık Kayaköy'ünde yerleşmiş ve bir derebeyi olmuştu. Efeye gün geçmez tebrik telleri, mektuplar ve kartlar gelirdi. Hafta geçmez ecnebi muharrirler ve siyasi diplomat ve ecnebi generaller madamalarıyla birlikte ziyaret ederlerdi.

Babası Çakırcalı Ahmet Efe de, Birgi sancağı kır serdarı iken yazları Bozdağ-Gölcük kavşağında Akçakmak mevkiinde çadır kurar, davul çaldırır ve misafirlerini kabul ederdi. Lakin onun misafirleri eşeği çalınan, kızı kaçırılanlardan ibaretti. Fakat oğlu Mehmet Efe'yi büyük devletlerin mümesilleri ve siyasi muharrirler ziyaret ediyordu. Bunlardan başka İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin İzmir mümessili Yakup Ağa (Doktor Nazım Bey merhum) bile Kayaköy'e kadar geirmiş, efeyi nem tebrik etmiş, hem de cemiyetin tasavvurlarını (inkılap) söylemiş ve onunla hasbihal etmek istemişti. Laf arasında Nazım Bey:

- Efe, millet işleri hiç de iyi gidiyor! deyince, efe bir kere hiddetlenmiş, Nazım Bey merhuma sormuştu:

- Siz kimsiniz?
- Ben İzmirliyim efe, tütüncü Yakup Ağa!
- Millet işlerinin iyi gitmediğini nereden anlıyorsunuz?
- Padişah ahaliye zulüm ediyor efe! Memleket işlerine iyi bakılmıyor efe, yabancı devletler memleketi paylaşmaya çalışıyorlar. Bazı hamiyetli gençler padişaha bunu duyurmak için gizli gizli toplantı yapıyorlarmış!

Efe kızmış, gözlerini açmış,

- Ağa, padişah peygamber vekilidir, ona dil uzatılmaz. O yapacağı işi bilir, rica ederim bana böyle şeylerden bahsetmeyin! demişti.

Doktor Nazım Bey merhum işin farkına varmış, şöylece özür dilemişti:

- Böyle laflar işitiyoruz dedim, biz de onlarla beraber olalım demedim. Bunları sen duymamış ol, ben de söylememiş olayım!

Nazım Bey, efeden izin alıp Ödemiş'e dönmüştü. Ödemiş'te gizli olarak kurulan ve tutulan İttihat ve Terakki Cemiyeti şubesi redif taburu zabitanı arasında bu söz şayi olmuştu. Nazım Bey, efe ile yaptığı mülakatı

(yukarıda yazıldığı üzere) cemiyet mensuplarına açmış ve “efeden cemiyet için bir fayda beklemek abestir” demişti.

Efenin Kayaköy’de başını kaşımaya vakti yoktu. Köy camiiinin avlusu, gelen giden ziyaretçilerle dolar, boşalırdı. Bu adamlar efe ile görüşmek ve derlerini dökmek üzere adeta kuuyruk yaparlardı. Şimdi bu fikrimizi ispat için burada eskici Rıza’yı dinleyeceğiz:

“Çakırcalı Mehmet Efe yüze çıkmış, evlenmiş, Kayaköy’e yerleşmişti. Yalnız Ödemiş’ten değil, civar vilayetlerden bile gelip, kendisine hacete (yardım) gidenler bile olurdu. Bir gün komşum Derviş Osman ile Meşrutiyet mahallesindeki evimizin kapısı önünde dertleşiyorduk. Her ikimiz de işsiz kalmıştık, parasızdık. Osman bana dedi ki:

- Ülen Rıza, bak ne sende, ne de bende metelik var. Efeye varıp da bir hacatta bulunsak ya! Bak eller gidip geliyorlar ve işlerini de görüyorlar!

- Ne yapalım Osman? dedim.

- Gidelim efeye söyleyelim, bizi Rejiye kolcu yazdırsın.

- Olur mu?

- Neden olmasın?

Biz iki ahbap sabahleyin erkenden kalktık, fırından birer ekme aldık, pabuçları parmağa taktık, ver elini Kayaköy. Öğleden evvel Kayaköy’e vardık. Biz de efeyi görmek isteyenlerin arasında karışık, sıraya girdik. Cami avlusunda yere serilen hasırların üstüne oturduk. Efe gündüzleri köy içerisinde oturmazdı. Ya evinden çıkmaz veyahut köy kenarında hakim bir mahalde otururdu. Yanına da kimseler sokulamazdı. Oradan nişan atar durur, yalnız namaz kılmak için camiye kadar gelirdi. Namazdan sonra ziyaretçilerin hacatlarını ayakta dinlerdi, o kadar!

Biz iki arkadaş bekledik, öğle ezanı okundu, namazı kıldık, efe arkasında bir iki köylü ile camiden çıktı. Zavraklı bir adam (ağa olduğu kıyafetinden belli) atından indi, efeye vardı, selam verdi. Ondan şöyle bir ricada bulunduğunu biz de karışık duyduk:

- Efe benim kan beni dinlemiyor, dur dediğim yerde durmuyor, şunu bana bir terbiye edersen ya!

Baktım, efenin benzinden kan uçuştu, hiddetli hiddetli ağanın yüzüne bakarken, başını bir aralık geriye çevirdi ve kızanına:

- Ali, yatırın şu keratayı! dedi. Ağa ne olduğunu bilemedi, kızanlar ağayı yere yatırdılar. Efe başladı adamcağızı dövmeye, hem dövüyor, hem de şöyle küfür savuruyordu:

- Ülen kerata, bir karıyı idare edemedin mi? Deyyus, ben senin karının kâhyası mıyım, pezevenk!

Ağa bağırıyordu:

- Aman efeciğim, ben ettim sen etme!

Biz arkadaşım Osmanla bu hadiseyi karışık görünce ürkmüştük. Hemen Ödemiş’e dönmeye karar verdik. O sırada köy muhtarı Hasan yanımıza geldi, ‘Rıza hoş geldin, hayrola’ dedi. Muhtar Ödemiş’e geldikçe, pabuçlarını bana tamir ettirirdi. Bundan cesaret alarak muhtara ziyaret sebebini anlattım, o da beni güzelce dinledi ve sonra şunları söyledi.

- Efe böyle şeylerden memnun kalır, korkma sokul, dertini anlat!

Dayak yiyen ağaya baktım. Efeye bir heybe dolusu hediye getirmiş, onları da vermeye cesaret edememişti. Gitti köy kahvesinde bir köşeye büzüldü, ağlamaya başladı. Ben hemen Osman’ı arkama aldım ve efenin önüne doluştım, ‘selamünaleyküm efe’ dedim. Efenin hiddeti daha üstündeydi:

- Aleyküselam! deyip ilave etmişti, ne istiyorsun?

- Efe biz fakir kaldık, geçinemiyoruz. Çoluk çocuk sahibiyiz, senden bir ricaya geldik!

- Nedir o, söyleyin bakalım?

- Bize bir mektup yazıver de Reji müdürü bizi kolcu yazdırsın, böylelikle geçinelim efe!

- Sen ne iş yapıyorsun?

- Eskiciyim efe, arkadaşım da reñber.

‘Pekala’ dedi, hemen imamı çağırdı, ‘bu adamlar Reji kolcusu olacaklar mı, Reji müdürüne bir mektup yazıver, bunların işlerini görsün!’

İmam koştu, köy odasından divitini alıp beline soktu, eline de bir yarı tabaka kâğıt aldı. Efeyi bekliyordu. Efe geldi: ‘Ödemiş reji müdürüne: Selam ederim, mektubumu getiren iki adam Reji kolcusu olmak istiyorlar, bunların tayinlerini yapınız!’

Ben efeye döndüm, ‘Allah razı olsun efe’ dedim. İmamdan da mektubu aldım, Ödemiş’e döndük geldik. Mektubu Reji müdürüne götürüp verdik, hemen tayinimiz yapıldı. Bize peşin olarak yarımşar aylık para ve onar paket de sigara verdiler.”

İzmir Valisi Kâmil Paşa Hazretleri Ödemiş’te

Çakırcalı Mehmet Efe, Kayaköy’de bir iki misalini verdiğimiz surette adeta bir derebeyi kesilmişti. Gün geçtikçe halk arasında itibarı artıyordu. Neden artmasındı, halk hükümeti unutmuş, her türlü hacatını efeden bekliyordu. Zaten öteden beri, sırası geldikçe yazıldığı üzere, Çakırca’nın kabahati affedildi mi, kaza dahilinde ne kadar yüzde çete varsa, bunlar korkularından dağlara kaçarlardı. Vali de makamında ecnebi devletlerin mümesilleri tarafından mütemadiyen taciz edilirdi. Gün geçmez generaler, siyasi muharrirler, Çakırcalı Mehmet Efe’yi ziyaret etmek üzere vilayet makamını rahatsız eder dururlardı. Kâmil Paşa da yavaş yavaş işin far-

kına varmıştı. Temasta bulunduğu kimseler hep efeyi medh ü sena ediyorlar, onun üstün zekâsından bahsediyorlardı. Haydi oğlu Sait Paşa neyse, baş mektupçu ile Kapanızade de sırası geldikçe hep efenin yüksek meziyetlerinden bahsederdik. Haydi bunları geçtik, ya şu paşanın hususi doktoruna ne demeli idi?

Doktor Mustafa Enver Birgildir. Bir gün Kâmil Paşa'ya şakaya getirip de, "Paşam, Ödemiş erkek adam yetiştirir a" dediğinde, vali paşa bıyık altından gülmüş, mütemadi vehile çenesini oynamış, eliyle sakalını sıvış ve "evet evet Mustafa Bey, bir kere efeyi ziyaret edip görüşmek farz oldu, çağıralım gelsin, bir gün bize misafir olsun, olmaz mı?" demişti.

Mustafa Enver Bey, valinin bu sözünü hayretle karşılamıştı:

- Hiç olur mu paşam, selef-i alilerinizden Hacı Naşit Paşa merhum, Yörük Osman'ı İzmir'e davet edip burada hükümet içinde öldürtmedi mi? Bu hadiseyi bilen ve işiten zeybekler bir daha İzmir'e değil, minaresi olan köylere bile zor gidiyorlar. Sorarım paşam ortada böyle bir vaka olmuşken, Mehmet Efe'nin yerinde siz olsanız o davete icabet buyurur musunuz?

- Pekiyi nasıl görüşebiliriz?

- Biz gidelim paşam, efeyi Ödemiş'e davet edelim, orada bir iki görüşme yapmak kabil olabilir!

- İyi ama bundan emin misiniz?

- Evet, gayet tabii !

- Hani zeybekler Osman Zeybek hadisesinden sonra minareli köye inmemeye ahd etmişlerdir demiştiniz?

- Ben Birgiliyim, bizim ailelerimizin bu hususta öteden beri birbirlerine itimatları vardır. Çakırcalı Ahmet zamanından beri Çakırcalı ailesinin sıhhi durumları münasebetiyle!

- Anladım. Peki Ödemiş'te biz nerede kalabiliriz, kaymakamda mı?

- Hayır, benim teyzezadelerim var, evleri de müsait, orada pekâlâ kalabilirsiniz!

- Yazın, Ödemiş'e gideceğimizi ve kendilerinde misafir kalacağımızı da bildirin. Ben de kaymakama yazayım, efeyi geleceğimizden haberdar etsin.

Vali Kâmil Paşa, yedi senedir Ödemiş ve Aydın vilayeti dağlarında do-laşan ve bir türlü elde edilemeyen Çakırcalı Mehmet'i dünya gözüyle görecekti, hiç olmazsa bir iki gün halvette kalacaktı. Hem de dağa kaçan diğer zeybekler hakkında kendisinden malumat edinecekti. Bu kadar ecnebinin onu ziyaret etmek hususundaki esbab ve avamili efenin şahsında tetkik edecekti. Üç gün sonra hususi beyaz tren Ödemiş'e çıka gelmişti. Vali paşanın maiyetinde bulunan mutad zevat birlikte idiler. Ödemiş istasyonun-

da efe, müftü, kaymakam ve birkaç zaptiye vali paşayı istikbal etmişlerdi. Paşa geceyi Doktor Mustafa Enver Bey'in teyzezadesinin evinde geçirdi. Efe de Kayaköylü Hoca Hacı Mehmet Ali Efendi'nin evinde kalmıştı.

Ertesi sabah efe, kızanları arkada olduğu halde valinin misafir bulunduğu eve gelmiş ve paşanın huzuruna kabul olunmuştu. Başta efe, onu takiben kızanlar Kâmil Paşa'nın ellerini öpüp sırayla dışarı çıktılar. Önceden tertiplendiği şekilde herkes yerlerini tuttu. Bu defa efe ile Kâmil Paşa başbaşa verdiler, öğle yemeğine kadar halvette kaldılar. Efe öteden beri milli adap ve İslam göreneğine uyarak, büyük adamın karşısında iki dizi üstünde oturuyor ve gayet munis bir tavır alarak, paşa kendisinden bir şey sormadıkça ağzını açıp bir şey söylemiyordu. Bu adam ne kadar hürmetkâr bir vaziyet almıştı. Paşa afallamıştı. O Çakırcalı'yı kaba saba bir adam sanıyor, bir orman yabanisi farzediyordu. Kahveler içildi, odada iki kişiden başka kimse kalmadı. Kapılar da kapanmıştı, içeri kimseler alınmıyordu. Bazı yazarlar, burada efeye nişan attırılır, bu katiyen var değildir. Şehrin içinde ve koskoca bir valinin bulunduğu bir evde hiç böyle garip bir şey olur mu? Ba-husus paşanın misafir oldukları evde müsait bir bahçe dahi yoktur ki, ağaç olsun!

Artık paşamız muradına ermişti. Efe ile aralarında konuştukları şeyleri yine kendileri biliyorlardı. Hatta bu konuşmalardan hususi doktorları Mustafa Bey'in bile malumatı yoktu. Kâmil Paşa Ödemiş'te üç gün kalmıştı. Paşa, öğleye kadar misafir kaldığı evde arzu ettiği zevatı kabul ederdi. Öğleden sonra hükümete gelip kaymakamlık dairesinde çalışırdı. Halkın bir kısmı kaymakam Hilmi Bey'den şikâyetçi idi. Bunu Doktor Mustafa Enver Bey vasıtasıyla vali Kâmil Paşa'ya duyurmuşlardı. Hilmi Bey yaman bir adamdı! Kâmil Paşa, kaymakamın başka bir mahalle kaldırılması hakkında kâtime not ettirmişti. Kaymakam Hilmi Bey neden istenmiyordu? O gerek idari, gerekse mahalli belediye işlerinde kimseyi dinlemezdi. Maarifte de öyleydi. Hele Çakırcalı Mehmet Efe ile işi senli benli denecek kadar ileri götürmüştü. Memleketin belediye reisi başta olduğu halde, eşraf, Hilmi Bey'den hoşlanmıyordu. Çünkü Hilmi Bey işlerine gelmiyordu. Kaymakamın zoru çarşı medhalinde Hacı Abdi Ağa Mescidi (Karagöz oğlu Peşe'ye ait mahal) ile yağhanenin karşışı pek dardı. Burasını açmak da kolay değildi, çünkü mescidi yıkıp geri itmek güçlüğü vardı, bu da halkın dini hissiyatını rencide edebilirdi. Çakırcalı Mehmet Efe, Hilmi Bey zamanında iki defa istiman ettirilmişti. Bu vesile ile vilayet makamının da yabancısı değildi. Kaymakam icabında Çakırcalı Mehmet Efe'yi elinde bir koz olarak kullanabilirdi.

Hilmi Bey, efenin birinci istimanı zamanında Adagidelî Yılık Abdi çe-tisini Çakırcalı'ya imha ettirmişti. Kaymakam bu çarpışmada kolundan bir

yara almış, Ödemişliler de Hilmi Bey'e Çolak Kaymakam lakabını takmışlardı. Vaka şöyle olmuştu:

Bir bahar günü akşamı bir Adagideli gelip kaymakama şöyle demişti:

- Yılık Abdi arkadaşı Mehmet ile birlikte bu gece Küçük Menderes kenarında, Yılanlı civarında Cerit'in tepesi denilen höyükteki damdadır.

Kaymakam derhal takip kumandanı Hafız İlhami ile zaptiyelere akşamdan tepeyi çevirmelerini emretmiş ve Bayındırlı müfrezesinin de vaka mahalline yetişmesi için adam çıkartılmıştı. Sabah olunca, kaymakam Aya-suluk'ta kendi evinde oturmakta olan Çakırcalı Mehmet Efe'den de ma-iyetle birlikte Cerit'in tepesine gelmesini rica etmiş, böylece o sabah efe de muhasara hattına sokulmuştu. O gün ikindiye kadar dan dunlar devam etmiş ve Yılık Abdi'nin arkadaşı dam içinde vurulmuştu. Kurtulamayacağı-nı anlayan Yılık Abdi, şöyle bir hileye sapmıştı:

Yılık Abdi dam sahibinin iki çocuğundan birini önüne, diğerini de arkasına sarınıp, eline de martinisini almış, damdan dışarı çıkmış ve şöyle haykırmıştı:

- Ben kaymakama teslim olcan!

Kaymakam Hilmi Bey, Çakırcalı Mehmet Efe ile birlikte pusuda idi. Kaymakam yerinden kalkıp tepeye doğru gitmeğe hazırlanırken, Çakırcalı Mehmet Efe Hilmi Bey'e:

- Kaymakam Bey sen gitme, bu adam seni kancıklar, pisi pisine ölürsün!

- Yok canım, bak dışarı çıkmış da beni bekliyor, senden korkuyor da ondan, deyip, tepeye şaki Abdi'nin yanına doğru yürümeye başlamıştı. Kaymakam yalnızdı, şakiye yirmi adım yaklaşınca, Abdi elinde tuttuğu martinisini boşaltmış, kaymakam da sol kolundan vurulmuştu. Çakırcalı Mehmet Efe, kaymakamın başına gelecekleri zaten bildiği için Çoban'a hazırlanmasını emretmiş ve Abdi kaymakama şayet ateş edecek olursa, iki çocuğun arasından Abdi'yi vurup öldürmesini tenbihlemişti.

Nitekim öyle olmuştu, Abdi kaymakama sıkıy attıktan sonra mekânizmayı açıp ikinci mermiyi yerleştirirken Çoban ateş etmiş, Abdi de kaymakamın karşısına cansız düşmüştü. Çakırcalı Mehmet efe, siperden sıçrayıp kaymakamın yanına varmış, kaymakamın kolundan kanlar sızarken söylemişti:

- A beyim, ben sana demedim mi, bu adam mert bir adam değildir. Neyse geçmiş olsun!

- Evet efe, ben Abdi'yi mert bir insan sanmıştım, oldu gayri!

Kaymakam Hilmi Bey, bu hadise dolayısıyla efeye daha ziyade bağlanmıştı. Yarası iyi olduktan sonra bir gün yine buluşmuşlar, Hilmi Bey Efe'ye

- Efe, Ekin pazarı karşısında viran bir mescit var biliyorsunuz! demişti.

- Evet var.

- Onu ben yıktırmağ istiyorum. Mescit hem ufak, hem de çürümüş damı düşmek üzere. Çarşının da medhalini tikamış bir haldedir. Mescit yıkılırsa, hem yol genişleyecek, hem de bunun yerine büyük bir cami yaptıracağım!

- Pek güzel olur Bey.

- Lakin senden yardım istiyorum.

- Para mı, bey?

- Hayır.

- Ne gibi yardım istiyorsun?

- Ödemiş zenginleri üzerinde sen bir baskı yapacaksın! Mesela başta Kınnapçı Hacı Mehmet Ağa, Balyanbolulu Hacı Ali Ağa gibi. Geri kalanını sen bilirsin.

- Allah ızsası için değil mi bu? Versinler, hay hay ben onların evlerine kadar gider, kendilerini ziyaret ederim ve ricada da bulunurum.

- Beni ortaya koymazsın değil mi?

- Nasıl istersen öyle yapayım.

Efe, Ekin pazarı camiiinin yapılması için hemen faaliyete geçmişti. Şimdi burada Fehmi Ekmekçi'yi dinleyeceğiz:

"Ben bir gece Balyanbolulu Hacı Ali Ağa'nın evine gitmişim. Tabii ben daha çocuktum. Odadan içeri girdim, Çakırcalı Mehmet Efe'yi orada otururken buldum. Efe beni sordu, Hacı Ali Ağa 'Ekmekçi Hacı Abdullah'ın torunu' deyince, efe anladı. Çünkü beni daha evvel dedemin Beş-göz'deki incir bahçesinde görmüştü. O akşam efe, Hacı Ali Ağa'ya,

- Ağa Ekin pazarı mescidini yıktırıp yerine güzel ve selatin bir cami yapalım. Memleket zenginlerine benden selam söyle, sen bu işle ilgilen, yani ön ayak ol, bu hayır işini senden beklerim. Ben bir daha bu iş için buraya tekrar gelmeyeyim!

Hacı Ali Ağa sabah olunca, yanına Kınnapçı Hacı Mehmet Ağa'yı almış, doğruca hükümete varmışlar:

- Kaymakam Bey, eğer müsaade ederseniz, biz Ekin pazarı mescidini yıktırıp yerine güzel ve büyük bir cami yaptırmak istiyoruz. Sizi bunun için rahatsız ettik!

- Hay hay ağalar çok memnun oldum. Ne güzel ve ne hayırlı bir iş! deyip, ağalara birer kahve ısmarlamış. O gün makamda bir karar alınmış ve adları aşağıda yazılı kimselerden bir komisyon teşkil edilmişti: Reis Müderris Hacı Abdülatif Efendi, üye Kınnapçı Hacı Mehmet Arif, üye Balyanbolulu Hacı Ali Ağa, üye Mısırlı Hacı Süleyman efendi, üye urgan tüccarı Hafız Sadık Efendi."

İşte bugünkü güzel Ekin pazarı camiinin inşası, efenin delaletiyle 1320 (1904) yılında başlayıp 1326 (1910) tarihinde hitam bulmuştu. Hacı Ali Ağa her gün inşaat mahallini ziyaret eder ve inşaatın bir gün evvel temini için izzet gösterirdi. Bir gün Ali Hatipçioğlu Balyanbolulu'ya şöyle takılmıştı:

- Hacı emmi bu acele neden ileri geliyor, yavaş yavaş olur gider, biraz gecikse olmaz mı? demiş, Balyanbolulu Hacı Ali Ağa da bir kere içini çekerek, Hatipçioğlu'na şunları söylemişti: (Burada Ali Hatipçioğlu konu-şuyor.)

“Hacı Ali Ağa bana şöyle söyledi:

- Oğlum senin anlayacağın emir baladan!

- Nereden Hacı emmi?

- Çakırca'dan oğlum!

- E, sen gençliğinde bu kadar işler yapmışsın. Öyle beş on adama mel- telik vermemişsin diye duyuyoruz, bu Çakırca'nın oğlundan neden bu ka- dar korkuyorsun, dedim. Bana gülerек şunları söyledi:

- Oğlum bu Çakırçalı Yörüğün hasıdır! Yörtük kısmından korkulur.”

Her dehaletinde efe ilı hükümet arasında yapılan protokolde efenin ikametgâh yeri olarak başta Kayaköy gelirdi. Diğer maddelerde de bazen Çine kazası vardı. Daha doğrusu birinci istimanda Cine'de ikamet ede- cekti. İkincide ise efe Kayaköy'de evlenip yerleştiği için orada ikameti hü- kümetçe tensip edilmişti. İkinci istimanda, Kayaköy'e ecnebi misafirler çok geldiği için onun maiyetine bir zaptiye (Mahmut Gezersoy) verilmiş- ti. Efenin her nedense bu Mahmut'a güveni vardı. Efenin Kayaköy'de ev- lenip kendisine mahsus bir yerde hanay (şato) satın aldığı ve onu alafra- ga bir şekilde Kel Hayım'a döşettiği yukarda geçmişti. İşte şimdi efenin ecnebi muteberanı ile İzmir, Aydın ve Muğla'dan kendini tanıyanlarla dostları ziyarete gelmekte adeta istical ediyorlardı. Mihmandar zaptiye bu defa ikiye çıkarılmıştı. Boşnak Mahmut'a bir arkadaş zaptiye daha veril- mişti. Bunun sebebi açtıktı, efe yüzde olduğu için kitabımızda geçtiği üle- re dağa kaçan veya yakalanan hırsızları bu mihmandarlar vasıtasıyla hükü- mete sevk ediyordu. Efe öyle tanımadığı herhangı tüfekli bir şahısı yanına sokmazdı. Diğer vilayetlere çıkınca, yanına kendisine istiman teğmen Asaf Bey'i alırdı. Asaf Bey için, efenin ikinci dehaletinde, dehalet şartları arasında bir üst dereceye terfii şartı konulmuştu. Döşemeci Mehmet Ağa'ya da beşinci rütbeden bir Hamidiye madalyası verilmişti. Asaf Bey bu terfiden çok memnundu. Çünkü alaydan yetişme bir zabıt olduğu için öyle kolay kolay terfi edemiyordu. Efeye yaptığı hizmetin mükâfatını böy- lece fazlasıyla görmüştü.

Efe arada sırada dış sancakları ziyarete çıkardı. Efe bunu hükümetin emri yerine gelsin diye yapardı. Bir müddet gezer, yine Kayaköy'e evine dönerdi. Efenin her yerde olduğu gibi, bilhassa Ödemiş'te de düşmanları çoktu ve bu da gayet tabii idi. Bu yüzden Milas ilçesinde beğenmiş olduğu Yahudilere ait bir çiftliği alıp oraya yerleşmeyi düşünüyordu. Efe Milas'a her gidişinde Yasef Levi idaresindeki çiftliği gezer ve Levi Efendi'de misafir kalırdı. Efe bu çiftliği pek beğenmiş ve satın alma sevdasına düşmüştü. Bu fikrini, çok sevdiği Milaslı Feyzullah Ağa'ya açmak ve hem de onu ziyaret etmek üzere konaklara varmış, ağaya misafir kalmıştı. Feyzullah Ağa, çok mert ve aynı zamanda yiğit bir adamdı. Şen şakrak, sözü sohbeti dinlenir biriydi. Ögle yemeğinden sonra kahveler içilirken ağa gülmüş,

- Efe, bugün seninle nişan talimi yapacağız, bakalım kim üstün gele- cek? demişti.

Şimdi burada hadise mahallinde hazır bulunan Milaslı İsmail Süvari- oğlu'nu dinleyeceğiz:

“Çakırçalı Mehmet Efe, ağanın teklifine gülmüş ve

- Öyle ise bahçeye çıkalım ve asma çardağın altına inelim, demişti.

Hep beraber konağın bahçesine indik ve tüzüm çardağının altına seril- len halılardan üzerine oturduk. Efe, ağanın nişancı olduğunu biliyordu. Feyzullah Ağa hedeli Hasan'a şu emri verdi:

- Hasan, şu fincanı sapından bir sicim ile ilerideki erik ağacına bağla da sarksın!

Bedel Hasan koştu, fincanı sicim vasıtasıyla sallandırdı. Feyzullah Ağa ilk mermiyi attı, fincan parça parça olmuştu. Ağa efeye döndü ve gülerек:

- Nasıl efe, beğendin mi? dedi.

- Ağa bir defa daha at bakalım!

Feyzullah Ağa ikinci mermiyi de patlattı, ikinci fincan da paramparça olmuştu. Efe ağaya yine

- Aferin ağa, bir daha at bakalım üç olsun! demişti.

Ağa üçüncü fincanı da parçalayınca kahkahaları salmıştı. Keyfine diye- cek yoktu. Bedel Hasan bu defa dördüncü fincanı kendiliğinden ipe bağ- lamıştı. Dördüncü fincan da erik ağacının dalında sallanmaya başlamıştı. Efe gülerек son teklifini yapmıştı:

- Ağa, bu defa da ipe at bakalım!

Feyzullah Ağa aczini itiraf etmiş ve eliyle işaretler yaparak

- Eee efe, o kadar ileri gidemem, bu defa ağır bastın! demişti.

Bunun üzerine efe kucağındaki gülmüş bilezikli martiniyi doğrulttu, ateş etmesiyle fincanın ipinin ortadan kopması bir oldu. Fincanın olduğu gibi yere düşmesiyle, Feyzullah Ağa heyecanlanmış ve şöyle bağırmişti:

- Yaşa be efe, nişancı dediğin işte böyle olur!

Efelerle misafirler bir müddet bu suretle şakalaştılar ve eğlendiler. Üzüm ve erik gibi meyveler yediler. Efe daha sonra ağadan izin isteyip, kızanlarıyla belediye reisini ziyarete gitti.

Hava o gün öğleden sonra poyraza çevirmişti. Reis bir iş dolayısıyla başkâtin odasında bulunuyordu. Efe reisi orada görünce baş kitabete odasına girmiş, reis de efeyi görünce yerinden fırlamıştı. Reis kapıya kadar gidip

-Buyurun efe hoşgeldiniz! diyerek, orada kendisine yer göstermişti. Kahveler ıçıldı, muhabbet uzadıkça uzadı. Dereden tepeden konuşulurken dışarda rüzgâr şiddetini arttırmıştı. Esen rüzgâr pencerenin macununu oynatmış, kanatlardan biri şiddetle düşünce büyük bir gürültü çıkarılmıştı. Düşen yalnız pencere kanadı değildi, çerçevelerden biri de odaya düşmüştü. Camlar kırılmış, odada bulunanlar bu ani gürültüden korkup dışarı fırlamışlardı. Efe ise, martinisi kucağında hiç istifini bozmamıştı. Bir müddet sonra dışarı kaçanlar tekrar içeri dönmüşlerdi. Efe kendilerinden müsaade alıp gidince, belediye reisiyle arkadaşları hayretler içinde kalmışlar ve birbirlerine:

- Efe amma da adam ha, herifçiöğlü gözünü bile kırpmadı. Efe dediğin işte böyle olur! diyerek efeye karşı hayranlıklarını izhar etmişlerdi."

Efe Milas'tan Kayaköy'e dönmüş, istirahatata geçmişti. Gelen giden ziyaretçiler hesapsız idi.

Meşrutiyet İlan Ediliyor

Bir sabah Kayaköy muhtar evdekilere efeyi görmek istediğini söylemiş, muhtara gelmesi için içeriden izin verilmişti. Muhtarın telaşlı bir hali vardı. Efe muhtar Hasan'ın bu telaşını görünce dayanamamış sormuştu:

-Ne var Hasan, bir şey mi oldu, bu telaşın neden?

- Sorma efe, bu sabah Ödemiş'e gitmişim. Türkler, Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler önlerinde davullar, ellerinde bayraklar bar bar bağınıyorlardı.

- Ne diye bağınıyorlardı Hasan?

- Yaşasın hürriyet! Yaşasın adalet! Yaşasın müsavat! Kahrolsun istibdat! Ahaliden birisinin kolundan tutup kenara çektim de sordum, bana şunları söyledi:

- Bizim oğlan, senin anlatacağın hürriyet ilan edilmiş diyorlar, binbaş Enver ile kolağası Niyazi Bey Manastır'da dağa kaçmışlar!

Efe telaşlanmış, hemen muhtarın sözünü kesmiş,

- Sakın onlar da zeybekliğe heveslenmesinler! Ee sonra? demişti.

-İttihak ve Terakki adında bir cemiyet kurmuşlar, padişahın hürriyet istiyorlarmış dedi. Ben de bunların aralarına karıştım. Bunlar doğru hükümete vardılar; bazı memurları kovdular, mahpushaneyi açtılar, ne kadar mahpus varsa hepsini koyuverdiler.

- Deme len! Ee sonra?

- Bundan sonra kabahat işleyenlere meydan dayığı atacaklarmış, hak-sızlık, hırsızlık olmayacakmış, kim kimi döver veya bir kabahat işlese, şeriat cezasını verecekmış.

Efe minderin üzerinde bir kere irkilmmişti:

- Pekiyi Kâmil Paşa'ya bir şey olmuş mu?

- Onu da İstanbul'a almışlar, yerine Muhtar Paşa vali olmuş.⁶⁶

Efe durup dururken bu can sıkıcı havadisi alınca ekşimiş ve hadisata göz kulak kesilmişti. O gece efe hiç uyumamış, sabahı zor etmişti. İlk iş sabahleyin köy muhtarı Hasan'ı çağırtmış, ona şu emri vermişti:

- Hasan, çabuk Ödemiş'e git, bana yüzbaşı Asaf Bey'i çağır da gel. Asaf Bey'e söyle, buraya geleceğini kimseye sezdirmesin!

Muhtar Hasan hemen hayvanını rahvana kaldırmış, Ödemiş'e gelmiş ve yüzbaşı Asaf Bey'i bulmuştu. Muhtar Hasan, efenin selamını söyleyip meseleyi kendisine anlatınca Asaf Bey'de de şafak atmıştı. Çünkü bu inkılapdan o da korkuyordu. Ona belki padişah taraftarı diye İttihat ve Terakki Cemiyeti bir ceza verebilirdi. Asaf Bey, Çakırca'nın istimanında çok faaliyet göstermişti. Asaf Bey muhtarın bir kenara çekmiş ve korkak bir tavırla,

- Efeye selam söyle, işler onun anladığı gibi değil, birkaç gün beklesin, ben burada cemiyet erkânıyla görüşeyim, onları efeye ziyarete teşvik edeyim. Umarım ki muvaffak olurum, demişti.

Muhtar, Asaf Bey'in mesajını efeye söylemişti. Efe ise bu beklenmedik hal karşısında şaşırılmış kalmıştı. Bu ne haldi; vilayetten Kâmil Paşa kaldırmıştı. Kazadan Kaymakam Hilmi Bey çoktan gitmişti. En güvendiği Asaf Bey'den de böyle müphem cevaplar gelmişti. Efe sinirlenmişti ve Kayaköyü'ne sığamıyordu. Asaf Bey filhakika dediğini yapmış, İttihat ve Terakki Cemiyeti Ödemiş şubasını teşkil eden arkadaşları redif taburu zabitanını ikna etmişti. Onlara yalvarmış, efeyi tatlılıkla, ürkütmeden yola getirmelerini söylemiş ve bu hareketinde muvaffak da olmuştu. Birkaç gün sonra Asaf Bey'le birlikte, Ödemiş İttihat ve Terakki erkânından aşağıda adları yazılı zatlar Kayaköy'e gitmişlerdi. Şimdi burada bu heyet üyelerinden Ödemiş redif taburu üçüncü bölük komutanı Halim Pertev Bey konuşuyor:

"Hürriyetin ilanıyla Ödemiş'te de İttihat ve Terakki Cemiyeti şubesi kurulmuştu. Efe de istibdat hükümeti tarafından istiman ettirilmişti ve Kayaköy'de oturuyordu. Cemiyet, her şeyden önce bu efe işini hal ve fasl

66 Halil Dural burada bir bilgi ve kronoloji hatası yapmıştır. Kâmil Paşa valilik makamından, eşkiyalık olaylarındaki artış nedeniyle ve çeşitli siyasal manevralar yüzünden 1907'de azledilmiştir. Boşalan valilik makamına da Faik Paşa atanmıştır. Bkz. Sabri Yetkin, *Ege'de Eşkiyalar*, İstanbul, 1997 (2. Bas.), s.116 vd. (S.Y.).

etmek zorundaydı. Çünkü her tarafa müsavat, adalet diye bağışılırken Çakırca çetesinin yüzde bile olsa elde silah, halk arasında dolaşması ne de olsa halk üzerinde menfi bir tesir yaratmaktan geri kalmıyordu. Geri de kalamazdı, zira efe Kayaköy'de ayrı bir hükümet kurmuştu! Bu işi bahis mevzuu yapan cemiyetin Ödemiş şubesi, Çakırca Mehmet Efe'ye aşağıda adları yazılı kimselerden mürekkep bir Heyet-i İrşadiye göndermişti. Giden heyetin üyeleri şu zatlardan teşekkül etmişti: 1. Redif taburu kumandanı Kolağası Hamdi Bey, 2. Takib-i eşkiyaya memur süvari bölüğü kumandanı Kolağası Hayri Bey, 3. Yüzbaşı Asaf Bey, 4. Eşraftan Çakırca'nın karısının hısmı Kayaköylü Hacı Mehmet Ali Hoca ve bir de ben. Heyet olarak Kayaköy'e gittik. Efenin evine vardık, lakin efe yine mutad tertibatını almıştı. Hanayın içi ve dışı eli martinili zeybeklerle doluydu. Heyet azaları olarak zeybekler arasında geçip yukarıya çıktık. Mehmet Ali Hoca bizi birer birer efeye takdim etti. Efe kösedeki minderine kurulmuştu. Sanki bir hükümdardı. Süratli bakışlarıyla, temkinli hareketleriyle bazen vakur ve bazen de babacan tavırlı acayip taçsız bir hükümdardı!

Salam sabahattan sonra kahveler geldi, kahveler içilirken heyet başkanı Kolağası Hamdi Bey söze başladı:

- Efe, artık Meşrutiyet ilan olundu. Bundan böyle sizi aldatan hükümet yerine temiz ve dürüst, milli bir Meşrutiyet hükümeti kuruldu. Bu hükümete itimat edebilirsiniz, sırtlarınızı teslim ederseniz size hiçbir kimse bir daha yan gözle bakamaz!

Çakırca Mehmet Efe, Kolağası Hamdi Bey'e şu cevabı verdi:

- Pekiyi beyefendi, ben on yıldır dağlarda gezdim, benim elimden ve yüzümden bu kadar can telef oldu, benim düşmanlarım çoktur. Bunların kim olduklarını bilsem sakınırım ve kendimi korumaya çalışırım, fakat bilmem ki! Bunun içindir ki cemiyet beni mazur görsün ve silahlarıma ilişmesin!

Belliydi ki efede şafak atmış, kan başına yürümüştü. Daha ileri gidilirse belki muhtemel bir faciâ da vuku bulabilirdi. Bu hal karşısında heyet azaları pek halkı olarak korkmaya başlamışlardı. Artık yapılacak bir şey kalmamıştı, hemen müsaade alarak efeyi terk ettik!"

Cemiyetin bu pürüzlü işi halletmesi ve efeyi hiç olmazsa Ödemiş muhitinden uzaklaştırarak halkın itimadını bir dereceye kadar kazanabilmesi o günün zarurî şartlarındandı. Cemiyet halk nezdindeki kendi itibarını kırmamak üzere şöyle bir tedbire tevessül etmişti: "Çakırca çetesini bir müddet-i muvakkata dahi için olsa başka bir muhite aşırıp orada ikamete memur etmek!"

Cemiyet bu tedbiri o gün için bir ehven-i şer olarak kabul etmiş ve bu hususta faaliyete geçmişti. Netice şuydu, Çakırca çetesi Muğla'nın Gül-

lük iskelesinde ve mülazım Asaf Bey refakatında ve nezaretinde ikamete memur edilmiş ve Çakırca çetesi adı geçen mahalle nakl ve sevk olunmuştu. Eylül 1324'te (1908) çete mülazım Asaf Bey refakatinde Güllük iskelesine hareket etmişti. Bu işte Asaf Bey'in çok büyük bir gayreti sebkat etmişti. Efenin Asaf Bey'e her nedense itimadı fazlaydı. Asaf Bey de hoşmeşrep bir zat idi, Ödemişlileri çok severdi, bunun için burada yerleşmek üzere öğretmen Tireli Hüret Hanım'a evlenmişti. Asaf Bey daim neşeli olduğu için adeta efeye nedimlik vazifesini de görüyordu. İşte Asaf'ın bu meziyetleridir ki efeyi fethetmişti.

Efe bir müddet bu Güllük iskelesinde kalmıştı. Tabiidir ki beraberinde muavin Kara Ali çetesi de vardı. Aradan bir müddet geçmişti. Her iki çete de dahil kızanlar sızlanmaya başlamışlardı. Çoluk çocuklarını görmek istiyorlardı. Efe, Asaf Bey'e kızanların bu arzularını açmış, Asaf Bey'i Ödemiş'e kadar göndererek, cemiyeti keyfiyetten haberdar etmişti. Bu defa da cemiyet efelerin Ödemiş'e gelmesine mümanaat etmişti. Ancak Ödemiş'e uzak bir mahalde kalmaları için onlara muhtelif semtlerde üç çiftlik gösterilmiş, bunlardan hangisini beğenirlerse orada ikametleri teklif edilmişti. Bu üç çiftlik şunlardı: 1. Milas'ta Maden çiftliği, 2. Honaz'da Dere çiftliği, 3. Torbalı'da Hamidiye çiftliği. Her iki çete başta efeleri oldukları halde, her üç çiftliği gezmişler, görmüşler ve buralarda da pek az müddet eğlenmişlerdi. Kızanlar yine memleketlerine gitmekte ısrar etmişler ve efeye:

- Biz memleketimizi isteriz! Buralarda uzun müddet kalamayız! diye diklenmişlerdi.

Belliydi ki hoşnutsuzluk artıyordu. Zaman da çok nazikti. Bunun için efe de pek ileri gidemiyordu. Belki de kızanlar evlerine dönebilir, efeyi de yalnız bırakabilirlerdi. Efe bu üzücü hal karşısında badabad⁶⁷ kızanlarını ardına takarak Kayaköy'e gelmişti. İki çete Kayaköy'de hadisata intizar ediyordu.

Çakırca'nın Muavin Çetesi Bir Gün Hükümetin Eline Düşmüştü

Şimdi burada sözü muavin Kara Ali çetesinde kızan olan Çaylılı Koca Mehmet'e bırakıyoruz:

"Efemiz Kara Ali de bizim Çaylı köyündendir. Zeybek olduktan sonra topladığı paralarla köyde bir sürü koyun edinmiş ve Çaylı-Kaymakçı arasında da geniş topraklara sahip olmuştu. Efe Çakırca, Kara Ali'nin sadakatına meftundu. Kara Ali'nin iki karısı vardı, biri bizim köyden, ikinci karısı da Kayaköy'dendi. Çakırca Mehmet efe, Çoban öldükten sonra Kara Ali'yi çok sevdi, daha doğrusu ona güveni arttı. Ona birkaç kızan

67 Badabad: Her ne olursa olsun (S.Y.).

bulmuş ve onu bir muavin kuvvet olarak yanından ayırmaz olmuştu. Dilediği zaman bu yardımcı çeteyi istediği işte kullanır olmuştu. Kara Ali'yi Kayaköy'e bağlamak için ona Kayaköy'den bir de kız bulmuş ve onunla evlendirmişti. Böylece her iki çete Kayaköy'de oturuyordu ve tereddüt içindeydi. Bir gün Kara Ali Çakırcalı Mehmet Efe'ye şöyle bir ricada bulunmuştu:

- Efe, bana izin ver, bir kere köyüm Çaylı'ya kadar gideyim, koyunlarımı, tarlamı, bahçelerimi ve karımı görüp geleyim.

Çakırcalı Mehmet Efe'nin bu teklif karşısında canı sıkılmıştı, kaşlarını çatmış,

- Olmaz Ali, zaman senin bildiğin gibi değil, çok nazik bir devirde yaşıyoruz. Sonra mal, mülk ve karı yalnız sende mi var? Vazgeç, münasip bir zamanda gidersin! demişti.

Kara Ali yine ısrar etmişti:

- Gideyim efe, çok kalmam, bir kerecik gözümle görüp geleyim!

- Kızanlar gitsinler, sen burada kal, onlar senin mallarını da görebilirler Ali! Bu inadından vazgeç.

Kara Ali ağlamak üzereydi, gözleri dolmuştu, sılayı çok arzulamıştı, yine tekrarlardı:

- Efe benden birkaç günlük izni sakıyorsun, ne olur, Çaylı uzak bir yer mi? Na ha, üç dört saatlik bir yol, bir iki gün kalıp döner gelirim.

Çakırcalı Mehmet efe, Kara Ali'nin bu üçüncü ısrarına bir şey diyemedi. Çünkü izin vermese de Kara Ali gidecek, iş ayrılığa kadar varacaktı. Efe işi idare etti ve en sonra şunları söyledi:

- Öyle olsun Ali, kızanlarını al, Ödemiş'e uğramadan ve kenar yollarından gidin, lakin çok kalmayın!

Biz altı kişiydik. Efe Kara Ali, Küçük Hasan, Bakırlı Süleyman, Kelesli Karaerkek, Arsarlı Abdullah bir sabah Kayaköy'den atlara bindik. Ben en öndeydim, efemiz Kara Ali de en geride. Bir dizi kolu halinde Ödemiş'le Küçük Menderes çayı arasındaki incir bahçelerinin kenarlarından ve şehire uğramadan Bezdegüme köyüne vardık. Birer kahve içtik. Aklımıza hiçbir korku gelmiyordu. Çünkü hükümet kuvvetleriyle bulduğumuz yerlerde beraber nişan atar ve böylece korkusuz dolaşırdık. Bezdegüme'den tekrar atlara bindik. Ayasuluk dağı burnunu geçince karşıdan bir müfrezeye nizamıye askerleriyle karşılaştım. Arkadaşlarım gerideydiler ve burun, onların beni ve müfrezeyi görmesine mani teşkil ediyordu. Müfrezeye kumandanı onbaşının bizi ileriden gelirken görüp bu burunda daha önceden tertibatını almış olduğunu sonradan öğrendik. Onbaşı bana şöyle hitap etmişti:⁶⁸

68 Kara Ali çetesi, 1325 (1909) yılının mart ayında tutulmuştur. İttihat ve Terakki hü-

- Teslim ol zeybek, silahını yere at!

Ben hemen kendimi attan aşağı attım, martinim kucağımda yere yatmış ve yattığım yerden onbaşıya su cevabı verdim:

- Ben silahımı teslim edemem!

Bu sırada arkadaşım Küçük Hasan yetişmişti. Onu da diğer arkadaşlar takip ettiler. Biz onbaşı ile hâlâ silahı veririsin vermezsin diye münakaşa ederken efe Kara Ali de gelmişti. Efe bana sordu:

- Ne var Mehmet, ne durdun?

- Baksan ya, onbaşı benden silahımı istiyor.

O zaman efemiz Kara Ali onbaşına,

- Ağam, biz yüzdeyiz (müstemen), hükümet bize silahlarımızı taşımaya izin verdi. Biz de taşıyoruz! dedi.

- Böyle elde silah dolaşmak olmaz. Siz hükümet memuru musunuz, ben öyle şeylerden anlamam, silahlarınızı vereceksiniz!

Efemiz Kara Ali bir an düşündü, vaziyet de çok nazikti, bana döndü,

- Mehmet silah değil mi bu, işi azıtmayalım, veriver silahını, dedi.

Efenin emri üzerine önce ben silahımı yere attım, diğer arkadaşlarım da beni takip ettiler. Onbaşı siperdeki neferlerden birine:

- Hüseyin, kalk yerdeki silahları topla da bana getir! dedi. Nizamıye neferlerinden biri vattığı yerden kalktı geldi. yerdeki altı martiniyi birer birer aldı ve götürüp onbaşıya teslim etti. Onbaşı bu defa da efeye döndü ve şunları söyledi:

- Haydi düşün önüme, şimdi Ödemiş'e gideceğiz.

Efe Kara Ali onbaşıya yalvarmaya başlamıştı:

- Ağam, demin de söyledim biz yüzdeyiz. Hükümet bizim kabahatlerimizi affetti. Silahlarımızı istedin verdik, şimdi de Ödemiş'e gideceğiz dersin, bu oldu mu?

- Ben öyle olurdu olmazdı bilmem, kumandana kadar gideriz, o isterse sizi salversin. Haydi dönün geri, çok laf lazım değil, düşün önüme!

Biz çaresiz bu emre de itaate mecburduk. Zira silahlarımız önceden

kümeti Çakırcalı meselesini hal ve fasl etmek ve burada müzminleşen asayişsizliği bastırarak kasdıyla İstanbul hassa alayından bir taburu İzmir vilayetine göndermişti. Tabur kumandanı da birinci bölüğü Ödemiş için ayırmış, gelen bölükten de bir müfrezeyi Keles bucak merkezine yollamıştı. İşte Keles'te (Kiraz) takipte bulunan bu müfrezeden iki nefer hastalanmışlar, bir onbaşı, emrine verilen neferlerle hastaları Ödemiş hastanesine getiriyordu. Müfrezeye kumandanı onbaşı Hasan, Ayasuluk önüne gelince, ileriden elleri silahlı ve atlar üzerinde altı zeybeğin gelmekte olduğunu görünce derhal Ayasuluk burnunun arkasında siperde girmiş ve zeybekleri beklemiş. İşte bu muhavere orada cereyan etmiştir. Hükümet, onbaşı Hasan'a Kara Ali çetesini yakaladığı için on altın lira mükâfat vermişti. Kara Ali de on dört ay mahpusu kalmış ve divan-ı harp kararıyla 26 Mayıs 1326'da (1910) idam edilmiştir.

ellerimizden alınmıştı. İster istemez emre uyduk ve Ödemiş'in yolunu tuttuk. Hem de yayan olarak! Biz altı zeybek önde, nizamiye askerleri arkamızda doğruca Ödemiş'e gelip takip bölük kumandanlığına vardık. Onbaşı bizi kumandana teslim etti, efemiz Kara Ali, yüzbaşıya şöyle demişti:

- Efendim biz yüzdeyiz, malum onbaşığı buna inandıramadık. Bizi buraya aldı getirdi!

Yüzbaşı işi tatlılıkla idare etmişti:

- Efe bir yanlışlık olmuş, Kaymakama soralım, bilirsiniz ki o bizim amirimizdir. Hele siz bölük odasında biraz dinlenin.

Kara Ali çetesinin bir yanlışlıkla Ödemiş'e getirilip nezaret altında bulunduğu vilayet merkezine tellenmiş ve şu cevap gelmişti:

- İşar-ı ahire değin nezaret altında kalsınlar!

Hükümet hiç eline geçen zeybeği serbest bırakır mıydı? Derhal davacılar bulundu, resmi müracaatlar başladı. Biz altı arkadaş hapisteyken bir gün nezaret-i umumiyeden (vekalet) Ödemiş'e şu emir verilmişti: 'Kara Ali çetesi hakkında şikâyetler çoğalmıştır, bunları muhakeme etmek üzere Ödemiş'te bir Divan-ı Harp kurulması.'

Binbaşı Cafer Tayyar Bey başlığı altında bir divan-ı harp kurulmuş ve Cami-i Cedid mahallesinde Emmi oğlu Hacı Hafız Halil Efendi'nin evleri bu işe tahsis olunmuştu. Hazinlik yapılmıyaya kadar aradan aylar geçmişti. Çakırcalı Mehmed Efe Kara Ali'nin tutulup içeri alınmasına çok üzül-müştü. Korktuğu başına gelmişti. Çakırcalı Mehmet Efe artık kabına sığmaz olmuştu. Kayaköy kendisine dar gelmeye başlamıştı ve dağa kaçmak üzere bir çöp çıldırtısı bekliyordu.

Binbaşı Rüstem Bey Hadisesi ve Çakırca'nın Üçüncü Defa Dağa Kaçması

İttihat ve Terakki Cemiyeti Ödemiş merkez heyetinden muteber üç şahsın Kayaköy'e kadar gidip efenden yeni hükümete karşı sadakatini, silahlarının da teslimini istediği keyfiyeti yukarıda izah edilmişti. Efe bu teklifi kabul etmeyince, bir ehven-i şer olmak üzere bir müddet-i muvakkata için Güllük iskelesine gönderilmişti. Fakat az zaman sonra çete yine Kayaköy'e avdet etmişti. Muavin çete hükümetin eline düşülmüş ve hapsedilmiş, efe de hadisata intizaren Kayaköy'de kalmıştı. Efenin bu derdüt devresinde yanına kimse sokulamıyordu. Buna İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gerek Ödemiş merkezi, gerekse İzmir il heyet-i merkezîyesi aşırı derecede üzülmüyorlar ve sinirleniyorlardı. Cemiyet Ödemiş'e İzmir il jandarma kumandanı Binbaşı Avni Bey'i göndermiş, Avni Bey de dağda gezen ne kadar şaki varsa hepsine birer beyanname ile silahlarını hüküme-

te teslim etmelerini bildirmişti. Yeni hükümetin beyannamesi üzerine çeteler Ödemiş kasbasına gelip silahlarını teslim etmişlerdi. Avni Bey de bunlara cemiyetin bir cemilesi olmak üzere mükellef bir ziyafet vermişti. Bu ziyafette pek tabiidir ki, Çakırcalı Mehmet Efe ve çetesi yoktu. Hükümet Çakırcalı'nın kafa tutmasına pek haklı olarak öfkelenmişti. Lakin hükümet, o günlerde gerek dahili gerekse harici işlerle çok meşguldü. Bunun içindir ki, efeyi ürkütmek istemiyor ve üzerine de düşmüyordu. Onu bir müddet unuttur gibi olmuştu. Efenin üzüntüsü ise daha büyüktü; bu Meşrutiyet denilen şey de nereden çıkmıştı. Tam bey gibi yaşayacağı bir günde ona böyle ne olmuştu? Efenin kendi istikbali hakkında ne geniş hayalleri ve projeleri vardı. Tam tatbikata girişmiş, Hacı Mehmet Ağa'nın kızını almış, Fatmacı'na kavuşmuştu. Bundan sonra Milas'taki çiftliği alacak, oraya gidip yerleşecek ve bundan sonra rahat ve huzur içinde vakitini geçirecekti. Şimdi bu umduklarına nail olamamıştı. Yeni hükümet kurulunca, ona hami olacak kimse de kalmamıştı. Vakitsiz olarak ortaya çıkan bu işten bir infial duymuştu. Kara Ali vakası da bu aşa tuz biber ekmişti. Efe Kayaköy'de oturuyordu ama hadisata göz kulak kesilmişti. Harekete geçmesi için öyle uzun boylu fırsatlar hacet yoktu. Ufak bir kıvılcım bu işe kafi idi, nitekim de öyle oldu.

Binbaşı Rüstem Bey efenin eli tam tetikte bulunduğu bir sırada yedi nefer süvari zaptiye ile Ödemiş'e doğru bir gezinti yapmaya çıkmıştı. Rüstem Bey o günlerde Manisa merkez il alay kumandanlığında bulunuyordu. Kayaköy'e gelmesi memuren midir, yoksa kendiliğinden midir bu hususta bir fikir edinmek mümkün olamamıştır. Bunu yalnızca kendisi bilir. Rüstem Bey Manisa'dan çıktıktan sonra şu yolu takip ederek geliyordu: Manisa, Turgutlu ilçesinin dağ köylerinden geçerek Ödemiş'in Tekbıçıklar köyüne gelmişlerdi. Orada bir gece misafir kalmışlar, ertesi sabah Bülbüller deresi boyunca Yusufderesi köyüne gelmişlerdi. Burada bir sabah kahvesi içmişler ve oradan Kayaköy'ne hareket etmişlerdi. Efeye daha akşamdan Tekbıçıklar'daki yatağı Kayaköy'e kadar gelerek şunları söylemişti:

- Efe, binbaşı Rüstem Bey misafir kaldığı muhtara yedi nefer süvari askeriyeye yann sabah Kayaköy'e geleceğini ve Kayaköy'e nereden gidileceğini sormuş!

Efede şafak atmıştı. Efe, binbaşı Rüstem Bey'in, Kaymakçı'da Hasan Çavuş ile öldürttüğü mülazım Hüsnü Bey'in kardeşi olduğunu biliyordu. Bu haber iyi bir şey değildi!

Protokol icabı efenin mihmandarı zaptiye Boşnak Mahmur'tu. Efe yüzde kaldığı müddetçe Kayaköy'e bu zaptiyeden başka silahlı hükümet adamı giremezdi! Zaptiye Mahmur, Boşnak olmasına rağmen efenin mu-

temedi idi. Her daim Kayaköy'de oturur, arada sırada vazifeli olarak Ödemiş'e gelir giderdi. Birkaç gün ailesi nezdinde kaldıktan sonra yine vazifesi başına dönerdi. Vaka günü zaptiye Mahmut Efe'nin evindeydi. Tesadüfen o gün zaptiye Hüseyin de memuren yüzbaşının bir emrini zaptiye Mahmut'a getirmişti, Kayaköy'den bir şahıs Ödemiş karakoluna götürülecekti. İki zaptiye o gece Kayaköy'de birlikte kalmışlardı. Şimdi burada binbaşı Rüstem Bey hadisesini bu mihmandar zaptiye Mahmut Gezer-soy'un ağzından dinleyelim:

"Ben o sabah biraz geç uyanmıştım. Sabah tuvaletine giderken Yusufdere köyü istikametinden bir atlı kafilenin bize doğru geldiğini gördüm. Derhal İraz ablaya haykırdım ve

- Abla, Yusufdere köyü semtinden gelenler var, efeye haber ver! dedim.

İraz koşarak efenin odasına varmış ve benim söylediklerimi efeye anlatmış. Efe de daim yanında taşıdığı ve mektupçu Kenan Bey'in kendisine hediye ettiği Zeis dürbünü açarak pencereden bakmış ki ne görsün, hakikaten sekiz süvari jandarma köye doğru gelmiyorlar mı? Efe akşamdan haberli olduğu için 'demek ihbar doğru imiş' deyip telaşlanmış. Hemen köy muhtar Hasan'ı ve eşraftan bazılarını yanına çağırılmış. Onların gelmesini beklerken, Hacı Mustafa'ya da kızanların hazırlanmasını emretmiş. Davet edilen köy ileri gelenleri bir süre sonra gelmişlerdi. Efe bir taraftan kızanları teftiş ediyor, diğer taraftan da muhtara dönüp şunları söylüyordu:

- Muhtar, köye doğru gelenler var, kim ve neyin nesi olduklarını tabii bilmiyoruz. Ben kızanlarımla dereye iniyorum, orada bekleyeceğim. Şayet gelenler jandarma ise ve beni sorup sual edecek olurlarsa biz efenin nereden olduğunu bilmiyoruz diyeceksiniz! Ağzınızı kapayıp gözünüzü açacak-sınız, anladınız mı?

Efe sesini yükselterek ve gözlerini açarak muhtara dönüp,

- Muhtar bana köyü yaktırmayınız! Gelenlerin kimler olduğunu ve benim için ne söylediklerini bana deştban ile dakikası dakikasına haber vereceksiniz, ben gidiyorum!

Efe kızanlarını aldı, dereye indi, aradan on beş yirmi dakika geçmedi, binbaşı Rüstem Bey olduğu anlaşılan jandarma kumandanı ile yedi nefer süvari jandarma gözüksüler. Ben hemen arkadaşım zaptiye Hasan'a koştum ve kendisine şunları söyledim:

- Hasan, senin bildiğin gibi değil işler, hiç ağzını açma! Vaziyeti ben idare ederim.

Hasan'ı yanına aldım, koşarak kumandanı karşıladım. Köy kenarında biz iki zaptiye, ellerimizde martinilerimiz olduğu halde, silahlı saygı durumuzu yaptık. Binbaşı Rüstem Bey selamı iade etti ve atından indi. Bize

doğru gelirken ben koştum, atını elinden aldım. O sırada köylüler de yetişmişlerdi. Atı gezdirdin diye köylülere verdim; binbaşı bana şu suali sordu:

- Oğlum burada ne yapıyorsunuz?

- Vazife için geldim beyim!

Binbaşı önde, biz arkada köylüler de iki tarafımızda oldukları halde doğruca cami avlusuna vardık. Camiden halılar, seccadeler çıkarıldı, meydana serildi. Hep beraber seccadelerin üzerine oturuldu, kahveler geldi, içildi ve bir aralık söz efeye intikal etti. Binbaşı Rüstem Bey köyün imamına, hocasına, muhtarına ve eşrafına sordu:

- Çakırcalı burada mıdır?

Köylüler efeden aldıkları talimat üzerine şu cevabı vermişlerdi:

- Efendim, efe burada yoktur, o burada eylenez, gelir geçer, kim bilir nerededir?

- Bakın ağalar Çakırcalı bir eşkıyadır. Ona ekme vermek caiz değildir. Verenler hükümete karşı geliyorlar ve onun sözünü tutmuyorlar demektir. Zalim bir insanı himaye eden Allah da sevmeyiz ve kitabımız da bunu men etmiştir. Bakın şimdi meşrutiyet de ilan olundu, bundan sonra zulüm yok, aklınızı başınıza toplayın, hükümetin emirlerini dinleyin!

Binbaşı Rüstem Bey köylüye daha buna benzer birçok şeyler söyledi ve nasihatler yaptı. Köylülere efe hakkında oldukça ağır sözler de söyledi. Binbaşı köylülere bu sözleri söylerken, efenin beşinci kolu faaliyeteydi. Cami avlusunda söylenen sözleri muhbirler, derede pusuda olan efeye ilaveli olarak yetiştiriyorlardı. Efe de onlara ne türlü hareket edecekleri hakkında talimat veriyordu. Öğle olmuştu, imam ezanı okudu. Rüstem Bey Müslüman bir adamdı, kalktı abdestini aldı, cemaatle namazını kıldı. Misafirler namazdayken köylüler de cami avlusunda sofraları hazırlamışlardı. Yemekler yendi, kahveler içildi. Sonra da binbaşı kesesini çıkarıp beş tane gümüş mecidiyeyi halının üzerine bıraktı. Köylüler hep beraber şöyle bağırıştı:

- Biz para almamız efendim, siz bizim misafirimizsiniz!

- Devlet bize maaşlarımızı veriyor, biz size yük olalım diye gelmedik!

- Efendim bizi öldür, lakin bu parayı verme, ona razıyız!

Bu samimi rica üzerine binbaşı paraları aldı, kesesine koydu ve ayağa kalktı. Hayvanların getirilmesini emretti ve bana dönerek,

- Oğlum jandarma! Haydi beraber Ödemiş'e gidelim, bize kılavuzluk edersen.

Benim ayağım suya ermişti, neredeyse büyük bir felaketin bizi beklemekte olduğunun bir hiss-i kablel vuku ile farkındaydım. Derhal şu cevabı verdim:

- Beyim biz iki arkadaş buraya vazife için gönderildik, daha hiç kimseyi göremedik!